

Ők A Magyarországi Zsidóságért díj idei kitüntetettjei

A Mazsihisz közgyűlésén, a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában adták át a díjakat öt arra érdemes személynek. Az elismerést dr. Havas Judit, Schmidt Orsolya, dr.

Az alig hetven év bő harmadában, mert nem egészen hetven évet adott élnie a földön, a kiskunhalasi zsidó hitközség vezetője volt, a majdnem teljes pusztítás után szüle-

beszél – a zsidó közösség ennek a közvetítő tevékenységnek nagyon sokat köszönhet.

A figyelmes intézményépítő: Dr. Farkas Ciprián, Sopron Megyei Jogú Város polgármestere

Megválasztása óta szinte páratlan tapintattal, előzékenységgel és határozott döntések sora révén biztosította a kicsi, de lelkes soproni zsidó közösség igényeit. Munkássága lehetővé tette, hogy egy vidéki kis hitközség újra saját, kóser közösségi központjában működhessen, biztonságban és megbecsülésben.

Aki jövővé tette a múltat, reménnyé az emlékezetet: Schmidt Orsolya a Pápai Zsidó Kulturális Hagományörző Egyesület vezetője

Hosszú évek óta szívós, szenvedélyes munkabírással harcol a megváltoztathatatlan múlttal, de nemcsak a múlttal, hanem a múltért is, hogy jövővé legyen, hogy Pápa városának egykori zsidósága eltűnése után is jelen lehessen a város életében.

Kitartani, ameddig csak kell: Márkus Sándor, a Szombathelyi Zsidó Hitközség korábbi elnöke

Szombathelyen, dacolva a körülményekkel, életben tartott, működtetett egy közösséget, s amikor kellett, úgy adta át a stafétát, hogy örökös, tiszteletbeli elnökként tekintsen rá mindenki. Szolgált, ameddig kellett, aztán tudott, amikor az idő erre is elérkezett, távozni – közmegebecsülés vette és veszi körül mindezekért.

Raáb Gábor, dr. Havas Judit, dr. Farkas Ciprián, Schmidt Orsolya, Márkus Sándor

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Farkas Ciprián, Márkus Sándor vehette át a magyarországi zsidóság érdekében végzett, példamutatóan magas színvonalú munkájáért. Posztumusz kitüntetést kapott Raáb András, a Kiskunhalasi Zsidó Hitközség idén elhunyt elnöke, az emléklapokért fia, Raáb Gábor vette át.

Az elismeréseket Heisler András elnök és dr. Kunos Péter ügyvezető igazgató adta át. Az alábbiakban a laudációkból idézünk.

Életet teremteni a hűség révén a pusztulásból:

Raáb András, a Kiskunhalasi Zsidó Hitközség néhai elnöke

tett, és ott, ahol egykor nagy zsidó közösség volt, vigyázott, hogy legyen valami akkor is, amikor már csak a maradvány maradvány lehetett vigyázni.

A magyar kultúra egységesítése a humanizmusban: Dr. Havas Judit előadóművész, irodalomtörténész

Hosszú évtizedek óta ugyanazzal a lendülettel, erővel, finomsággal dolgozik, érzékeny és magabiztos művészete elemzőkészségének ugyanolyan élességét és pontosságát mutatja, mint az, ha szaval, úgymond, mindig másokról, közvetítő jelleggel

Chanukka

A szentelt olaj sajnos csak egy napra volt elég,
Ezt mindenki tudta, és erre mit adott az ég:
Nyolc napig égett a tiszta fényt sugárzó lángja –,
Hirdetni a régi csodát, ma senki se bánja.
De hát miért bánkódjunk, hisz vár ránc a tánc, a fánk,
A színes gyertyák látványától tátva marad a szánc,
Hosszú évszázadok óta nem szakadt meg a lánc,
A pörgettyűk betűi is hirdetik a csodát.

Lefkovic Péter

Életműdíjat kapott a Mazsihisz elnöke

A közelmúltban lezárult a 2022. év legközzőségibb eseménye: a zsidó közösség tagjai maguk nevezték meg az esztendő leginspirálóbb, legtöbbet segítő hőseit, majd a 26 jelölt közül ők választották ki a legérdemesebbet. S mivel több jelölés érkezett, mint valaha, a szervező JCC Budapest – Bálint Ház három díjat is kiosztott: a Hanukatalizátor Közönségdíjat, a Legjobb Szervezet Díját és a Párbeszéd Díjat, melyet az jutalmaznak, aki munkájával hidat épít a zsidó közösség és más csoportok között.

Kenesei Marcell, Heisler András és Borbás Gergő

És hogy kik ők?

A több mint 4000 leadott szavazat alapján a Közönségdíjat Mayer András és Mayer Gábor kapta a Teleki téri közösség fenntartásáért, a Szervezet Díjat a Sinsin Program küldöttei, Maya Ben Ami és Yael Sasson nyerte, a Párbeszéd Díjat pedig dr. Ruff Tibor teológus érdemelte ki.

Az elismeréseket nagyszabású eseményen adták át a Bálint Házban, melyen megjelent az Egyesült Államok budapesti nagykövete, David Pressman is. A fent felsoroltakon kívül azonban volt még egy kitüntetés, amelyet kiosztottak. A Bálint Ház szerette volna köszönetét kifejezni mindazon partnereinek, amelyek az ukrán menekültválság során a Bálint Házzal együttműködve tevékenyen és aktívan kivették a részüket a segítségnyújtásból, így 19 szervezet vehetett át Hanukatalizátor Különdíjat.

És ha mindez nem lett volna elég, bevezették a Hanukatalizátor Életműdíjat, vagyis egy olyan személyt tüntettek ki, aki egész élete munkásságával betöltötte a „katalizátor szerepet” a zsidó közösségben. Ez 2022-ben nem más volt, mint Heisler András, a Mazsihisz hamarosan leköszönő elnöke.

„Mivel a Hanukatalizátor (pont úgy, mint a ZsiFi) idén lépett a tinédzserkorba, úgy éreztük, ideje egy kicsit felfrissíteni, még nagyobb szabásúvá tenni. Ennek egy részét sajnos a történelem hozta, mert az ukránai szörnyűségek okozta segítségnyújtásban összegyűjtött partnereinknek szeretnénk volna ily módon a hálaikat és az elismerésünket kifejezni. Mindemellett remélem, jövőre már nem háborúk és egyéb tragédiák okozta összefogás miatt kell díjakat osztanunk” – mondta el Kenesei Marcell, a JCC Budapest – Bálint Ház igazgatója.

BZSH: újra virágzik a klubélet

A Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) Héber Imre Idősek Klubja és Herman Lipót Idősek Klubja ismét aktív közösségi életet folytat: a koronavírus-járvány miatti kényszerű szünet után újra számos program várja a klubtagokat és rajtuk kívül minden más érdeklődőt. Cikkünkben a két említett közösség életéről, programjairól számolunk be.

Amint az a BZSH honlapján olvasható: a Budapesti Zsidó Hitközség 1978 augusztusában alapította meg a Herman Lipót Idősek Klubját, majd a nagy érdeklődésre való tekintettel 1996-ban egy másik, ugyan-csak alapszolgáltatást biztosító közösséget is létrehozta, amely a Héber Imre Idősek Klubja nevet kapta.

A BZSH Herman Lipót Idősek Klubja a Hitközség Síp utcai székházában működik, s a fenntartó idej, jelentős mértékű fejlesztése révén a közösség élete új lendületet kapott, az érdeklődők száma az elmúlt időszakban mintegy 30 százalékkal nőtt.

A legfontosabb cél az egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt szociális és mentális támogatásra szoruló, de önmaguk ellátására részben képes idős emberek számára biztosítani a családi és társas kapcsolatok megőrzésének elősegítését, valamint új kapcsolatok kialakítását.

A klubban szociális ellátást – úgynevezett nappali ellátást – biztosítanak, továbbá vallási és kulturális rendezvényeket, koncerteket, előadásokat tartanak, kirándulásokat, múzeum- és színházlátogatásokat szerveznek. A klub egészségügyi tanácsadást is biztosít havi rendszerességgel, sőt, pszichológus szakember segítségével egyéni és csoportterápiára is van lehetőség. Az érdeklődők heti 2 alkalommal „senior tornán” vehetnek részt, a regisztrált klubtagoknak pedig lehetőségük van ingyenes pedikűr szolgáltatásra is. A klubhelyiségben elérhető a számítógéphasználat és az internetezés is.

Mint a fentiekben is kiténik: az idős, sok esetben egyedül élő idősök számára a klub fontos kapcsolatot jelent a közösséghez, a heti és havi programok egyrészt rendszerességet, másrészt figyelemfelkeltő, érdekes elfoglaltságot jelentenek. Nagyon fontos szempont az is, hogy a klubtagság révén az emberek megélhetik zsidóságukat a hittestvérekkel való találkozások, beszélgetések, együttléte révén.

A tapasztalatok azt mutatják: az elmúlt pár hónapban az egyre növekvő közösségünk virágzik, újra hangosabb a járvány alatt elcsendesült színházi ebéd, a programok pedig változatosak és színesek. Mivel hamarosan beköszönt a chanukka, a Herman Lipót Idősek Klubja méltó programokkal készül az ünnepre: december 19–23. között gyertyagyújtás lesz, s természetesen nem maradhat

A Herman Lipót klub egyik összejövetele 2019-ben dr. Verő Tamás főbárral

Forrás: Facebook

el a chanukkai fánk sem. Az ünnep alkalmából a klub meghívott vendége lesz dr. Frölich Róbert országos főbárral, Heisler András, a Mazsihisz elnöke, dr. Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezetője, valamint dr. Verő Tamás főbárral. A dr. Kunos Péter ügyvezető igazgatóval való beszélgetés után Lovas Tamás és Ferenczi Edit ad koncertet, míg a Heisler András elnökkel való találkozás alkalmával Pandzarisz Dina lép a közönség elé.

Ha szeretnének csatlakozni, akkor az alábbi elérhetőségeken megtehetik:

Herman Lipót Idősek Klubja
Cím: 1075 Budapest, Síp u. 12. földszint
Vezető: Kádár György
E-mail: kadar.gyorgy@bzsh.hu; szocialis@bzsh.hu

Telefon: 061-413-5571 vagy 061-413-5500/112 mellék

Hasonlóan aktív élet folyik a Héber Imre Idősek Klubjában, ahol hétfőtől csütörtökig 9–16 óra között, míg pénteken 9–14 óra között fűtött helyiségben, meleg teával és kávéval várják az érdeklődőket. Délelőttként lehetőség van társasjátékokra, kártya- és sakkpartikra, újságolvasásra, vagy csak egy jó beszélgetésre. Szerda délelőttként a Héber Imre klub tagjainak múzeumlátogatásokat szerveznek.

A decemberi programokból kiemelünk párat annak érdekében, hogy bepillantást nyújtsunk a klub életébe. December 12-én délelőtt Kertész Erzsébet várja az idősöket scrabble és más játékos programokkal, délután Nagy Marika segítségével gyógytorna lesz. December 13-

án délelőtt Kéri Anna „Zsuga klubja” keretében lehet kártyázni: aki szereti a bridzset, a rómit vagy a kanasztát, annak ott a helye. De várják azokat is, akik most szeretnének elmerülni a bridzs rejtelmeiben, ebben Kéri Anna lesz segítségükre.

Decemberben lesz régi filmek klubja, angoltanfolyam, az Ady Endre Emlékmúzeum meglátogatása a Veres Pálné utcában, önismereti csoportfoglalkozás dr. Komoly Judit pszichológus segítségével. A zoomon érdekes előadásokat tart majd Szántó Edit, Tolnai János, Vilmányi András. A klubtagok december 28-án gyűlnek össze a polgári időszámítás szerinti évbúcsúztatóra.

Decemberben meghallgathatnak egy Ady Endréről szóló irodalmi előadást Erdődi Gábor és Huzella Péter fellépésével, a klubtagok két alkalommal ellátogatnak a Belvárosi Színházba, ahol megtekintik a Hogy szeret a másik? és a Válaszfalak című darabot.

Ha szeretnének csatlakozni, akkor az alábbi elérhetőségeken megtehetik:

Héber Imre Idősek Klubja
Cím: 1136 Budapest, Hegedűs Gyula utca 3. zsinagóga
Vezető: Miklós Ferencné
E-mail: gal.etelka@bzsh.hu; szocialis@bzsh.hu
Telefon: +36-30-638-6712
(A cikk elkészítéséért köszönet Kádár György szociális osztályvezetőnek, a Herman Lipót Idősek Klubja vezetőjének.)

Egy évtized a közösség szolgálatában

Heisler András számadása mandátuma lejárt előtt

Közyűlést tartottak a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (Mazsihisz) küldöttei a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában. Az ülésen átadták a Magyarországi Zsidóságért díjakat (erről külön cikkben számolunk be), elnöki tájékoztatót tartott Heisler András, majd a közgyűlés megvitatta és elfogadta a Mazsihisz 2023-as költségvetését.

A nyitóimát Markovics Zsolt miskolci főrabbi mondta, majd a küldöttek a napirendről szavaztak.

szélhetett Benjámín Netanjahu izraeli és Orbán Viktor magyar miniszterelnök előtt.

Heisler András kitért arra is, hogy Mazsihisz-elnökként nemcsak emberi nagyságokkal találkozott, de szembesült azzal is, hogy az emberekben az aljasság is ott lakozik. Igaz, szerinte ebből is a pozitívumokat kell levonni, ami ebben az esetben az, hogy az elnöki székben ülve alaposan ki lehet ismeri az emberi természet felső és alsó szintjeit.

– Minden pozitívumával és negatív

érezeti hatását a Szövetség és a kormány kapcsolatában.

– Meglátásom szerint udvarias és visszafogott beszédet mondtam, de kritikát fogalmaztam meg a Mazsihisz nevében – közölte Heisler András. – Orbán Vikornak azt mondtam, hogy a Soros-kampány miatt a magyar zsidók félni kezdtek, ezért ez ellen tenni kellene, továbbá ragaszkodni kellene a hiteles történelemszemlélethez. Ennyi volt mindössze az Orbán Vikornak szóló kritikus elem, míg Netanjahu kormányfőnek azt mondtam, hogy a diaszpórában született gyermekeink Izraelben meghalhatnak ugyan Izraelért, ám a zsidóságuk elismerése gyakran kérdéses, s ez a probléma megoldásra vár Izrael és a diaszpóra kapcsolatának erősítésével.

Az elnök emlékeztetett rá: a két kormányfő előtt elmondott 2017-es beszédét a hazai és nemzetközi zsidó közvélemény nagy lelkesedéssel fogadta, és egy-két ellentétes véleményt kivéve a Mazsihiszben belül is pozitív volt a fogadtatása.

– Később azonban többen kritizálni kezdték és történelmi hibának nevezték – tette hozzá Heisler András –, és sok esetben azok kritizálták a leghevesebben, akik korábban a leglelkesebben támogatták.

A pozitívumok közé sorolta, hogy a Mazsihisz nyitott a zsidó civil szervezetek, a szekuláris zsidó társadalom és a progresszív zsidóság felé, továbbá élénkítette nemzetközi kapcsolatát. Helyes döntésnek nevezte, hogy hosszú előkészítés és három közgyűlésen való megvitatás után a Mazsihisz küldöttei kétharmados többséggel megszavazták a progresszív közösségek társult tagként való csatlakozását.

Beszélt három épületfelújításról is, ami az ő elnöki ciklusára esett: az egyik a Rumbach-zsinagóga teljes körű helyreállítása; a másik a Szeretkórház folyamatban lévő fejlesztése, amely 75 százalékban már befejeződött; és a harmadik a szegei zsinagóga külső felújítása.

– De nem sikerpropagandát akarok folytatni, összeírtam a kudarokat is, amik nagy kudarok voltak, és a megoldásuk alighanem már az új elnökségre vár majd – tért rá az általa negatívnak ítélt mozzanatokra Heisler András.

Első helyen a Rabbitestület és a világi vezetés között kialakult konfliktust említette, amit szerinte meg kellene szüntetni, ez a feszültség ugyanis hosszú távon rombolja a közösséget. A feszültség egyik fő okának azt nevezte, hogy a Rabbitestület – amelyből több főrabbi ki is lépett – olyan elnököt tart tisztviselőnek, aki a sajtóban lejárt a Mazsihiszt, sőt, az egyházi státuszát is megkérdőjelezte, márpedig – fogalmazott – „aki a Mazsihisz egyházi státuszát kérdőjelezi meg, az a létünket kérdőjelezi meg”. A Mazsihisz világi vezetése kérte a Rabbitestületet, hogy cseréljék le az elnököt, mert vele nem tudnak együttműködni, ez azonban nem történt meg. (A szóban forgó rabbitestületi elnök a Kecskeméten élő Róna Tamás főrabbi – K. Zs.)

A kudarok között említette Heisler András a szövetségben belüli széthúzást, sőt, árusításokat, ugyanis – mint mondta – „a smúzolás történet belső árusítás volt, és sajnos itt ülnek köztünk olyanok, akik ebben részt vettek, és belső információkat továbbítottak”. Ez a gyengeségünk jele volt – tette hozzá –, ezért sorolható a kudarok közé.

A harmadik fő kudarcnak azt tartja, hogy szerinte a Mazsihisz és a Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) között oktan versengés folyik, ami szintén rombolja a közösséget.

– Mióta elnök vagyok, legalább három BZSH-elnökkel dolgoztam – fejtette ki –, volt, akivel közeli baráti viszonyban voltam, volt, akivel kevésbé, de az oktan versengés ekkor is éreztette hatását.

Ebből azt a következtetést vontam le, hogy ez a probléma nem személyfüggő, nem az egyik vagy másik BZSH-elnök hibájából fakad, hanem rendszerprobléma.

Szerinte a problémát szervezeti összehasonlásokkal lehetne orvosolni, és a BZSH taghitközségeinek meg kellene adni azt az önállóságot, ami a taghitközségeknek jár, azaz véleménye szerint azonosan kellene kezelni a BZSH-körzeteket a többi taghitközséggel, de ennek a megoldása már nem ennek az elnöki ciklusnak a feladata lesz.

– Kudarcként életem meg, hogy ezt a konfliktust nem sikerült megszüntetni, a versengésnek ugyanis semmi értelme, hiszen más a funkciója a Mazsihisznek és más a BZSH-nak – fűzte hozzá.

Heisler András végül megemlítette azt is, hogy a pandémia alatt meggyengültek a közösségek, kisebb létszámban látogatják a hívek a zsinagógákat, mint a járvány előtt. Úgy vélte, hogy a pandémia alatt meggyengült közösségek megerősítése és a közéleti fásultság leküzdése fontos feladat, ami még megoldásra vár.

Reakciók Heisler András beszédére

Tordai Péter volt Mazsihisz-elnök megköszönte Heisler András tevékenységét, és tapsot kért a küldöttgyűléstől az elmúlt tíz év eredményeinek elismeréseként. Ugyanakkor visszautalt – a nagykalóli ügy kapcsán – a közgyűlés elején történetekre, pontosabban arra, hogy Deutsch László főrabbi nemleges voksa miatt nem kerülhetett napirendre a Nagykalóli Zsidó Hitközség tagfelvételi kérelmének megvitatása.

Ennek kapcsán azt mondta: Deutsch László főrabbi munkájának szerinte semmi eredménye, semmi konkrétuma. „Nem látom a vallási

ta: visszautasítja Radnóti főrabbi gyűlölködő hozzáállását.

Dr. Frölich Róbert országos főrabbi azonban Deutsch László főrabbi védelmére kelt, mondván, hogy Tordai Péter személyeskedő megjegyzése nem volt elegáns. Az országos főrabbi kijelentette: csak azért, mert egy rabbinak van véleménye, s ki is áll a véleménye mellett, ezt a rabbit személyében megtámadni nem elegáns. Hozzátette: a maga részéről Tordai szavaiért bocsánatot kér Deutsch főrabbitól, s reméli, hogy ezt a bocsánatkérést a közgyűlés követi.

Az elnöki beszámoló kapcsán fel szólalt Mester Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH) elnöke, aki azt mondta: annak ellenére, hogy Heisler András az elődeiről szép szavakkal emlékezett meg, a beszédében „jött a hidegzuhany”, hiszen azt fejtegette, hogy a szervezet nem volt átlátható, és nem működött a pénzügyi transzparencia.

– Szóval megkapták a kritikát az urak, de ezt ők majd kikérik maguknak, ha akarják – szögezte le Mester Tamás.

A BZSH elnöke hozzátette: „az égvilágon semmilyen rivalizálás vagy oktan versengés nincs a BZSH és a Mazsihisz között, legalábbis az én részemről”. Mint mondta, ő maga nagy kudarcnak élte meg az elmúlt négy évben, hogy a BZSH elnökét a Mazsihisz elnöke semmilyen témában nem tekintette partnernek, és ezt bármikor hajlandó ábszélalni Heisler Andrással, ha ohajtja.

– Az én lelkiismeretem tiszta, semmilyen rossz szándékom nem volt a Mazsihisz irányában – fogalmazott Mester Tamás. – De azt nem tartom elegánsnak egy leköszönő elnöktől, hogy ezen a közgyűlésen arról beszéljen, miképpen kellene összeolvasztani a Mazsihiszt és a BZSH-t.

Balról jobbra: Horváth József alelnök, Heisler András elnök, dr. Kunos Péter ügyvezető, Goldmann Tamás alelnök

Fotók: Mazsihisz

Előjáróban Heisler András, a Mazsihisz elnöke azt mondta: mivel a kiküldött közgyűlési meghívóban nem szerepelt a Nagykalóli Zsidó Hitközségnek a Szövetségbe való felvételi kérelméről szóló napirendi pont, ezért most teszi föl a kérdést a küldötteknek arról, hogy napirendre veszik-e az ügyet vagy sem. Mivel az alapszabály szerint ilyen esetben a közgyűlés napirendjére csak egyhangú döntéssel lehet új napirendi pontot fölvenni, az ügy megtárgyalása nem kerülhetett a küldöttek elé, mert egy ellenszavazat érkezett: méghozzá Deutsch László főrabbi részéről.

Ez azért keltett meglepetést, mert a küldötteknek ekkor nem arról kellett szavazniuk, hogy felveszik-e a Mazsihiszbe a Nagykalóli Zsidó Hitközséget, hanem csak arról, hogy megvitassák-e ezt a kérdést. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert a főrabbi nemleges szavazata később személyeskedéstől sem mentes, éles vitát váltott ki, sőt a nagykalóli kérdés az ülés végén az Egyebek című napirendi pont keretében is visszatért.

De haladjunk sorjában.

Elnöki beszámoló: Tíz év mérlege

A második napirendi pont Heisler András elnöki beszámolója volt, aki – tekintettel arra, hogy megbízatása 2023-ban véget ér – ezúttal az elmúlt tíz év mérlegét vonta meg, kitérve a pozitívumokra és negatívumokra, az eredményekre és kudarckokra egyaránt.

Mint fogalmazott, fantasztikus kihívás a Mazsihisz elnökének lenni, s bizonyára ugyanígy élték meg ezt elődei is ebben a megtisztelő pozícióban. Egy Mazsihisz-elnöknek lehetősége van különleges emberekkel való találkozásra idehaza és szerte a világban. Mint mondta, neki megadatott olyan jelentős szellemi nagyságokkal barátságot kötnie, mint például Heller Ágnes, Ungvári Tamás vagy Konrad György. Akár elődeinek, Feldmájer Péternek és Tordai Péternek, neki magának is lehetősége volt találkozni és megbeszélést folytatni a világpolitika ismert szereplőivel.

Ez utóbbiak közül Heisler András kiemelte, hogy négyszer találkozott Ferenc pápával, megbeszélést folytatott Angela Merkel német kancellárral, fogadhatta Emmanuel Macron francia államfőt, és a Mazsihisz-székházban be-

vumával ez a tíz év számomra fantasztikusan izgalmas volt, s ezért mindenkinek szeretnék most köszönetet mondani – hangsúlyozta Heisler András.

A tíz évvel ezelőtti állapotokat úgy jellemezte, hogy a Mazsihisz gazdasági tevékenysége átláthatatlan volt, centrális volt az ügyvezetői hatalom, a szervezet túl közel került a pártpolitizációhoz, és bezárkózó magatartást folytatott azzal az indokkal, hogy a Mazsihisznek csak a saját híveivel kell törődnie, nem kell foglalkoznia a teljes magyarországi zsidó közösséggel. Az ő vezetése alatt azonban a szervezet meghirdette a változó világra nyitott zsidóság politikáját, a gazdálkodásban átláthatóságot, transzparens működést vezetett be, és nyitott a magyar közélet felé abban a tekintetben, hogy hangsúlyosan képviselte a magyar társadalomban a hiteles történelemszemlélet és hiteles emlékezetkultúra ügyét.

Mint mondta, elnöksége alatt egy demokratikusan működő, független és autonóm szervezet kiépítése volt a cél, és egy olyan vezetőség felállítása, amely közgyűlési felhatalmazás alapján végzi a munkáját, továbbá átérzi, hogy a Mazsihisznek az egész magyar zsidó közösségért felelősséget kell viselnie, nem csak a saját tagjaiért.

A hiteles történelemszemlélet képviselésének jegyében és szellemében történt meg – idézte föl az elnök –, hogy a Mazsihisz 2004-ben visszautalt a magyar kormányt egy nagy összegű állami támogatást, így tiltakozva az olyan történelemtorzító folyamatok ellen, amelyeknek egyik kitérjesedése a budapesti Szabadság téren a Gábor arkangyal emlékmű felállítását volt, Székesfehérváron pedig Hóman Bálint szobrának felállítása, amit a Szabadság téren meg tudott akadályozni.

– Az Egyesült Államokban van olyan egyetem, ahol a civil kiállítás témakörében már tananyag a Mazsihisz sikeres akciója a Hóman-szobor ellen – hangsúlyozta Heisler András. – Felvállaltunk egy konfliktust, végigvittük, sikert arattunk, s mindezek után kiváló együttműködést tudunk kialakítani Székesfehérvár jelenlegi polgármesterével, Cser-Palkovics Andrással.

Az elnök ezek után külön kitért a már említett 2017-es találkozásra Netanjahuval és Orbánnal, mert – mint fogalmazott – a két miniszterelnök előtt elmondott beszéde máig

Gyönyörű környezetben zajlott a közgyűlés

testületben az aktív részvételét” – fogalmazott Tordai Péter.

Erre reagálva Deutsch László főrabbi azzal indokolta a döntését, hogy manapság szeretik összemossni a működő hitközséget a nem működő hitközséggel, márpedig Nagykalóliában szerinte nincsen zsidó hitközség. Ő maga tehát azért szavazott nemmel – mondotta a főrabbi –, mert szívén viseli azoknak a hitközségeknek a sorsát, amelyek működnek. Ő soha nem szavazna egy zsidó hitközség ellen, de – mint fogalmazott – „tudom, hogy Nagykalóliában nincs semmi”.

Radnóti Zoltán, a Rabbiság igazgatója, a Bét Sálom zsinagóga főrabija Tordai Péterhez csatlakozva nehezményezte Deutsch László nemleges voksat. Véleménye szerint Deutsch főrabbi a demokrácia ellen szavazott, egy másik zsidó ember meghallgatása ellen szavazott, hiszen nemleges szavazatával végül is azt akadályozta meg, hogy a Nagykalóliából érkezett Blejer Gábor elmondhassa az érveit. Deutsch László viszontválaszában azt mond-

Heisler András erre úgy reagált: amikor a tíz évvel ezelőtti állapotokat bírálja, akkor a kritika saját magára is kiterjeszhető, hiszen korábban már két évig elnök volt, majd vezetőségi tagként dolgozott, azaz ő maga is részese volt a szervezet vezetésének, mielőtt tíz éve elnökké választották. „Egy állapotot akartam válságba hozni, és nem személyeket bírálni” – mondta.

Az elnöki beszámoló kapcsán fel szólalt Grósz Andor a miskolci hitközség képviselőjében, s nemtetszésének adott hangot amiatt, hogy a miskolci zsinagóga még mindig áldatlan állapotban van. Hiányolta a felújítási elképzeléseket, terveket és forrásokat, holott elmondása szerint Miskolcon élénk vallási élet folyik, hétfőn, csütörtökön, pénteken és szombaton is mindig megvan a minjén. Grósz Andor Heislernek címezve a szavait, azt mondta:

– András, tudom, hogy próbáltál lépéseket tenni, de nem fér a fejembe, hogy az elmúlt 25 évben a

(Folytatás a 7. oldalon)

Emlékoldal

A szerep számára élet-halál kérdése volt

A Kossuth-díjas Básti Lajosra emlékezünk

Básti Lajos 1911. november 17-én született Keszthelyen zsidó családban, Berger Lajos néven. Apja Berger Rezső rövidáru-kereskedő, anyja a Vágújhelyen (Nové Mesto nad Váhom) született Fuchs Emma volt.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Ódry Árpád színész, színiakadémiai tanár egyetlen Ady-vers meghallgatása után vette fel az akadémia, ahol 1935-ben szerzett diplomát. Ezután Bárdos Artúr Belvárosi Színházában kezdte pályafutását, 1937-ben szerződött a Vígszínházba, ahol a második és a harmadik zsidótörvény miatt 1939–40-ben már alig kapott szerepet. 1941-ben még játszott a Magyar és az Andrásy Színházban, de azután a háború végéig nem szerepelhetett színpadon.

Kétszer is munkaszolgálatra küldték, a második alkalmat csak egy szerencsés szökésnek köszönhetően élte túl:

Rettenetes hideg volt, és mindenki éhezett a táborban. Azt nem tudom, hogyan sikerült kiszöknie, de azt igen, hogy a szabadulás után a hóba ásta be magát, egyfajta iglut készített, és abban bújott el. Éhezett és csontig fagyott, talán túl sem éli, ha nem halad arra egy paraszember szekéren, aki felismerte, és ledobott neki egy üveg rumot. Ez tartotta melegen, míg biztonságba nem ért. Később is bujkálnia kellett, szenesemberként korommal bekenet arccal vált felismerhetetlenné, és így próbálta megteremteni a mindennapi betevőre valót – idézte fel Básti Juli, aki hozzátette: Édesapám rengeteg

traumát és szörnyűséget hurcolt magában. Talán ha tovább él, vagy én nem csak egy húszéves lány vagyok, amikor elmegy, részletesen is kiöntötte volna a szívét, így azonban valószínűleg csak engem akart kímélni.

Egy ideig Londonban tartózkodott, mivel ottani karriert is keresett. Találkozott Noël Cowarddal, barátja volt Pressburger Imre és Mikes György, de meglepetést okozott, mert inkább visszatért Budapestre. Két munkaszolgálat között könyvkiadással és írással foglalkozott.

1945 után a Nemzeti Színház meghatározó művésze. Másfél évtizedig játszott Gellért Endre klaszszikus rendezésében Ádám szerepét Madách Imre Az ember tragédiája című drámájában.

Szerepéről könyvet is írt Mire gondolsz, Ádám? címmel (1962). 1968–1972 között a Vígszínház tagjaként Arthur Miller Alku című szín-

művének főszereplőjeként aratott sikert. Visszatérve a Nemzetibe, egyik utolsó nagy alakítása a Lear király (Shakespeare) címszerepe volt.

A különösen szép orgánumú Básti fiatalokorban énekes-bonviván szerepekben is bemutatkozott. Később egyik legjelentékenyebb szerepe lett a My Fair Lady musicalben Higgins tanár.

A híres Ki mit tud? nyomán és az „akasztják a hóhért” gondolat alapján híres zsűritagokat és elismert művészeket kértek fel arra, hogy a hivatásuktól eltérő területen mutassák be, mit tudnak. Ez volt az És Ön mit tud?, ahol Básti Lajos elmondása szerint „merészen így feleltem: Hegedülni tudok!” A felvétel az 1970-ben készült A főszerepben: Básti Lajos portréfilmében látható.

1976-ban tüdőrákot diagnosztizáltak nála, később meg is operálták. A műtétre a legjobb sebészek és professzorok mentek be. És egymás után jöttek ki, ököllet verték a bádogszekrényeket dühükben és elkeseredésükben. A daganat ugyanis ráfőnődött édesapám szívére. Nem tudtak mit tenni. A műtét után még bizakodott, el is mondta mindenkinek, hogy hamarosan visszatér. Édesanyám nem akarta elvenni tőle a reményt, így hallgattunk, de belül megszakadt a szívünk – emlékezett a Mandinernek a megrázó hónapokra az akkor húszéves leánya, Básti Juli, napjaink meghatározó, Kossuth-díjas művésze.

A műtét után is vállalt színpadi szerepet, valamint eljátszotta még Torma Gedeont a Zsurzs Éva által rendezett Abigél című televíziós so-

rozatban. A film forgatása alatt sokszor jártányi ereje is alig volt, de végigcsinálta; számára a színjátszás szent és sérthetetlen volt – fogalmaz Sal Endre a Mandineren.

Számos felejthetetlen filmszerepe közül néhány: Föltámadott a tenger (1953) – Kossuth megformálásával, Merénylet (1959), Katonazene (1961), Nappali sötétség (1963), A kőszívű ember fia (1964), Butaságom története (1965, Ruttkai Évával), Egy magyar nábob – Kárpáthy Zoltán (1966). Sok televíziós film is őrzi halhatatlan alakját.

Kiváló versmondó volt, különösen Arany János balladával aratott sikert, de a Nagyidai cigányok rádiós változatának narrátoraként is emlékezeteset alkotott. Több verslemeze jelent meg. 1952–1960 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára volt. Nagy öröm számomra a főiskolai tanítás is. Amikor felbukkan egy-egy új tehetség – és elég gyakran felbukkan! –, az ember úgy érzi, hogy sikerült átadnia a művészet stafétáját az utána következőknek. Hiszek az ifjúságban – nyilatkozta ennek kapcsán.

1948-ban vette feleségül Ferrari Violetta (1930–2014) színésznőt, 1955-ben váltak el. Második felesége Zolnay Zsuzsa (1932–2011) Jászai Mari- és Aase-díjas színésznő, akivel 1956. október 5-én házasodtak össze, és aki a főiskolán tanítványa volt. Ahogy fogalmazott, egy olyan karizmatikus ember után, mint Básti Lajos, a többi férfi csak kabátgomb, ezért soha nem házasodott újra.

Hiszek a klasszikusok modernségében. Hiszek a tiszta beszéd ábécéjében és a magyar nyelv Arany János-i törvényeiben. Hiszem, hogy az élményt és szórakozást nyújtó színház az ország munkakedvének

pénzben ki sem fejezhető ösztönzője és emberi fejlődésének formálója – vallotta színházi krédójában Básti Lajos.

Básti Lajosnál kevés alázatosabb, tudatosabb színészt hordott hátán a föld. A szerep számára élet-halál kérdése volt.

Így fordulhatott elő, hogy amikor Leart alakította, még orvosokkal is megnézte a próbákat, hogy tudja, mennyire hitelesen alakítja a király örületének fokozatait. Orvosnak készült, de a színjátszás felé sodorta az élet. Amikor a színművészeti akadémia felvételijén sajátos hangján belekezdett az Ady-versbe, egyetlen versszak után felvették. Még úgy is, hogy erős zalai tájszólással formálta a szavakat – írta a művészről Sal Endre a Mandineren.

Aztán jöttek az újabb sebek, amelyektől még szebben „énekel”, mint az a bizonyos mesebeli madár. Básti Lajost egyik pillanatról a másikra leparancsolták a színpadról a származása miatt. Vele is megtették, mint számtalan zsidó származású színész a II. világháború előtt s alatt. Fialat volt, jóképű, tehetséges, akár örökre itt hagyhatta volna az országot, és Londonba emigrálhatott volna, hogy aztán ő legyen a világ által csodált Shakespeare-színész. Karrier várt rá, ő mégis itthon maradt, vállalva, hogy az életét kockáztatja.

Már idős korában egyszer azt mondta ezzel kapcsolatban, biztosan befutott volna olyan pályát, mint Lukács Pál, aki Paul Lukácsként Hollywood vezető színésze lett, s ma csillaga van Los Angelesben a hírességek sétányán. Básti Lajosnak pedig egy emléktáblája Keszthelyen... Mégis maradt. Mert magyar színész volt, s itt akart játszani – teszi hozzá a szerző.

Színház Online

Iszlámszeretete miatt jutott mostoha sors a fehérvári géniusznak?

Évtizedekig szolgálta a magyar zsidóságot, kritikus gondolkodása azonban nem tudott utat törni saját hittestvérei között. Míg Magyarországon méltatlanságok kísérték életét, külföldön királyi díj, miniszteri állásajánlat és díszdoktori címek jutottak neki. Goldziher Ignácra, az iszlám világhírű tudósára emlékezünk halálának 101. évfordulójának apropóján.

Mítosz a hébereknél című vallástörténeti könyve a hazai zsidóság három részre szakadásának esztendei után, 1876-ban jelent meg. A forradalmi írás fogadtatása azonban elmaradt a húszas éveinek közepén járó szerző, Goldziher várakozásaitól, olvasható a *Bennem Élő Eredet* cikkében.

Művében kritikai módszerekkel is vizsgálja a saját családjának vallásos buzgósa közepette gyermekként megismert hitrendszert, és olyan következtetéseket is levon, amelyek szerint a zsidóság legfontosabb írása, a Tóra nem más, mint egy mitológiai jellegű alkotás. Goldziher szerint a zsidó bölcsök a mítosz világot csak a próféta által hagyták el a monoteizmusért.

Sőt, a fiatal tudós arra a merészre is elszánja magát, hogy egyenesen úgy fogalmazzon: „A zsidó vallási gondolkodás tespedtsége onnan van, hogy teológiánk elhanyagolja a modern bibliai tudomány eredményeit, mintha a Biblia szentségét féltene azoktól.” Utóbbi következtetéséről kritikusai közül többen is úgy vélték, hogy az nem pusztán tudományos álláspont, hanem egy szikár és merész vallásreform felvetése is egyben.

A közel 150 év távlatából nézve is elismerést érdemlően bátor kifejezések megfogalmazója, Goldziher Ignác 1850-ben született Székesfehérváron egy német ajkú, de magyarságát is büszkén felvállaló zsidó családban. Édesapja borkereskedő volt, és a család gondoskodott a gyermek alapos neveltetéséről. Goldziher gimnáziumi tanulmányait a fehérvári ciszterciánál kezdte, majd Pestre költözésük után a fővárosi református gimnáziumban folytatta. A gyermek formálódó elméjére meghatározóan hatott az otthoni zsidó vallásosság és hagyománytiszteltet.

Már öt-hat esztendősen az ősi nyelven olvasta a Tórát, bölcs rabbik vezették be a Talmudba. Alig tizenkét esztendősen nyomtatásban is megjelent első, a zsidó irodalmi és vallási ha-

gyományból merítő tanulmánya. Csak aki vak volt, az nem láthatta, hogy a Fehérvárról induló fiatal lángész korszakos tudóssá nemesedhet.

Gimnazistaként kezdett el bejárni a pesti bölcsészkarra előadásokat hallgatni. Már tizenöt évesen (!) Vámbéry Árminnál, a híres orientalista tanult arabul, perzsául és törökül, de bámulatos tehetségének köszönhetően később több más nyelvet is elsajátított.

Miközben talmudi tanulmányait sem hanyagolta, megismerkedett a pesti zsidó vallási és értelmiségi élet több fontos alakjával – például barátja volt a cionista eszme egyik ősapja, a híres íróvá váló Max Nordau is. Nem sokkal ezután viszont már új irányba, az iszlám felé fordult. Több oka is volt azon elhatározásának, miszerint az arab kultúra és az iszlám tanulmányozásának szenteli az életét.

Sokat segíthetett döntésében, hogy tanára, Vámbéry ajánlására maga Eötvös József, a kultuszminiszter többéves külhoni ösztöndíjat biztosított neki a további fejlődéshez.

1869-ben Berlinben kezdte külügyi szellemi kalandjait. Arabot és szír nyelvet hallgatott, majd Lipcsébe ment, ahol a kor legjelesebb arabistái voltak a mesterei. Ezt követte Leiden és Bécs, ahol az ottani könyvtárak gazdag kéziranyagát tanulmányozhatta. Pár év csodálatos csavargásai alatt Egyiptom, Szíria és Jeruzsálem földjére is eljutott. Volt, hogy sejkék keresték a fiatal zsidó tudós társaságát, kapott meghívásokat művelt emberektől, de a bazárok egyszerű népével is remekül megértette magát.

Kairóban állítólag az egyiptomi oktatásügyi miniszter tanítói állást ajánlott neki, és bebocsátást nyert a muszlim világ tudományos és szellemi központjának számító al-Azhar Egyetem falai közé is. Ekkor alakult ki benne a mély kötődés az iszlám iránt. Ez az utazás felejthetetlen élmény maradt számára, és tudományos munkásságának is alapjává vált az elkövetkező években.

Itthon mégsem tudunk róla eleget, mintha nem becsülnék meg páratlan nemzetközi elismertséggel övezett munkáját. Pedig közel tucatnyi nemzeti akadémia választotta tagjává, több egyetem díszdoktora és vendégelőadója volt, II. Oszkár svéd király személyesen tüntette ki, valamint megkapta az orientalista kongresszus nagy aranyérmét is.

Goldziher a pesti bölcsészkaron egy profesz-

szori állásra mindenképpen számíthatott volna, azonban állítólag a munkakörhöz nem volt a legjobb ajánlólevél zsidó származása... Pedig talán eredetileg ezért is fektettek bele többéves állami ösztöndíjat, az állást mégsem ő nyerte el. Sőt, habár a megélhetést nem biztosító magántanári címet megkapta, ez az egész öt mégis igencsak megviselte. És ekkor még hol volt a következő évtizedek ideálisnak cseppet sem mondható állapota... 1874-től harminc évben keresztül a Pesti Izraelita Hitközség titkáráként nyűgös tekintetű állást vállalt, amit többnyire csak nyugónak tekintett. Visszaemlékezések szerint ebben a munkakörben sok megalázó helyzetet kellett elviselnie.

Közben persze sorra megjelentek nagy vallástörténeti és vallástudományi művei, nyelvészeti, irodalmi, jogi iszlámtanulmányai, előadásai. Írt olyan értekezéseket, amelyeket több világnyelvre lefordítottak, ezzel is növelve tudományos tekintélyét. Időközben aztán 1876-tól levelező, 1893-tól pedig rendes tagja, később osztályelnöke lett az Akadémiának. Ezzel együtt is amikor neves nyugati tudóstársaságok képviselői Pesten felkeresték, nem hittek a saját szemüknek, hogy a nagy tekintélyű tudós milyen szerény életkörülmények között dolgozik.

Rádásul mivel nem volt hivatalos rabbidiplomája, még azért is küzdenie kellett, hogy az Országos Rabbiképző Intézet tanári karába kerülhessen. Arról pedig inkább csak szűkszavúan emlékezni meg, hogy az akkor sem ismeretlen hitközségi belső villongások is nyomozották, de titkárként sokszor nem kerülhette ki ezeket a konfliktusokat sem.

Aztán idővel végre meghívást kapott a rab-biképzőbe, ahonnan a rabbijelöltek már korábban is rendszeresen bejártak a Budapesti Tudományegyetemre a sémi nyelvekről, keleti kultúrákról, összehasonlító vallástudományról és az iszlámról tartott népszerű óráira. Több diákkal is baráti viszonyt alakított ki, irányította őket további munkájukban, szakmai fejlődésükben.

Meghatározó szerepe volt az új rabbigeneráció kritikai-tudományos gondolkodásmódjának kialakításában.

Ami a magánéletét illeti, sokat nemigen tudni róla. Még harmincéves kora előtt megnősült. Egyik fia, Goldziher Károly (1881–1955) kiváló matematikus lett, a Műegyetemen tanított, és később apja szellemi hagyatékának gondozásával, emlékeztetének ápolásával is foglalkozott. Goldziher az 1919-es Tanácsköztársaság bukása és a trianoni határrevízió után megélt különös antiszemizmussal idején méltatlan támadások érték. Naplója fontos dokumentuma egy nagy tudós lelki vívódásainak, örömeinek és bánatainak, de egyben a hazai szellemi élet és a magyar zsidó értelmiség állapotleírása is.

Magányosan, némiképp megkeseredetten hunyta le szemét 101 évvel ezelőtt, 1921. november 13-án. Az Akadémia saját oszlopcsarnokában ravatalozták fel, innen kísérték utolsó útjára is. Halálát követően naplóját Scheiber Sándor publikálta (1978-ban németül, 1984-ben magyar fordításban).

Tudományos munkássága könyvtárnyi terjedelmű, életművének bibliográfiai összegzése 580 kötetet és tanulmányt sorol fel.

Tudományos munkássága az iszlám kultúrtörténet csaknem minden területére kiterjedt, elsőként vizsgálta e világvallás kialakulását történeti fejlődésében. Ő végezte el a Nemzeti Múzeum Gyűjteményében levő keleti – héber, török, arab, perzsa – nyelvű kéziratok meghatározását és rendezését. Több ezer kötetes könyvtárát, levelezését 1933-ban fia, Goldziher Károly ajándékozta a Magyar Tudományos Akadémiának.

Budapesti VII. kerületi, Holló utcai lakóházán, valamint székesfehérvári szülőházán emléktábla őrzi a nevét. 2020-ban a Mázsihsz két intézménye – az OR-ZSE és a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár – létrehozta a Goldziher Ignác Zsidó Történeti és Kulturális Kutatóintézetet.

„A 24. órában van a magyar vidéki zsidóság”

Valóban sikeres modell-e a zsidók nélküli vidéki zsidóság? Tényleg a 24. órában vagyunk? Ha így van, kinek a felelőssége ez? Több ponton is vitaindító beszélgetésünk Márkus Sándorral, a Szombathelyi Zsidó Hitközség volt elnökével, akit a közelmúltban A Magyarországi Zsidóságért díjjal tüntettek ki.

Beszélgetésünk legfőbb apropója az Ön kitüntetése. Ön szerint mivel érdemelte ki ezt az elismerést?

Ez egy rendkívül megtisztelő díj. Nem is álmodoztam semmiféle díjról egyáltalán.

Soha nem érdekelt, hogy bárki is kitüntessen azért, mert olyat teszek, amit én magam vállaltam el hitvallással. Ezt a díjat úgy érzem, hogy nem én, hanem rajtam keresztül a közösségem kapja.

Habár én veszem át, természetesen megosztom a közösséggel, mert nélkülik nem jutottam volna semmire, ha egyáltalán jutottunk valamire is. De az a tény, hogy egyelőre nem sok helyen sikerült azt a nyitást megtennünk a világ felé, mint Szombathelyen, talán felkeltette az odaítélő bizottság figyelmét is. Nagyon sokat küzdöttünk az elején, komoly kudarcaink és nehézségeink voltak, de az elmúlt tíz-tizenöt évben eljutottunk oda, hogy visszanézzük a sok-sok kihívást, talán mondhatjuk, hogy ez a díj megérdemelt elismerése akkori erőfeszítéseinknek.

Avasson be a módszereikbe. Ha vidéken más közösségek is átvették azt a gyakorlatot, amit önök megvalósítottak, mire kell odafigyelniük? Említette a nehézségeket is, kérem, azokat se hallgassa el.

Az elején nem is tudtuk, hogy mibe vágjuk a fejszénket, ha tudjuk, talán máshogy csináltuk volna. 12 évvel ezelőtt, amikor az utolsó nagy öregjeink is elmentek, itt maradtunk mi, a következő generáció vallástalanul. Azzal a szándékkal, hogy szeretnénk zsidók lenni, bár nem tudjuk, hogyan. Fogalmunk sem volt, hogy mi lesz. Én azt mondtam, hogy nem látok más lehetőséget, próbáljuk meg megtartani az identitásunkat, továbbvinni őseink hagyományait, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy nincs fiatalágunk. Vagyis szembe kellett nézni azzal, hogy előbb-utóbb a tagságunk létezése is veszélyben lesz, ha nem változtatunk.

A kapu kinyitása sem volt egyszerű, hiszen például a kapunk is el volt rohadva, szó szerint. Egy szobát tudott használni a közösség, minden romos állapotban volt, a régi tagság semmilyen idegnet nem engedett be köznél. Fel kellett újítani az épületet, amiben a város vezetése és a Mazsihisz is fontos partner volt.

Hogy emlékszik vissza, mi volt a legnehezebb?

A tagsággal megértetni a változás módszerét – nagyon sokukat elvesztettük. Nekik is igazuk volt, mert ők azt hangsúlyozták, hogy a közösség mégiscsak egy vallási szervezet első sorban, nem pedig egy kulturális gyülekezési hely. Amíg előbbi egy kohézió elvén alapul, addig utóbbi inkább egy komolyabb felelősség nélküli baráti társaság. Voltak, akik tőlünk kiválva másik szervezetet alapítottak, ami nekünk hatalmas törés volt. Innen eredeztethető a Kőszegi Zsidó Hitközség megalakulása is.

Mi is foglalkoztunk nemrég a közszegiekkel. Egyesek szerint ami ma ott van, az nehezen nevezhető legitím hitközségnek. Sőt vannak, akik úgy vélik, a működésüket pusztán anyagi haszonszerzés motíválja. Önnek mint egy megyei szomszéd hitközség prominensének mi a véleménye a kőszegi hitközségi elnökről?

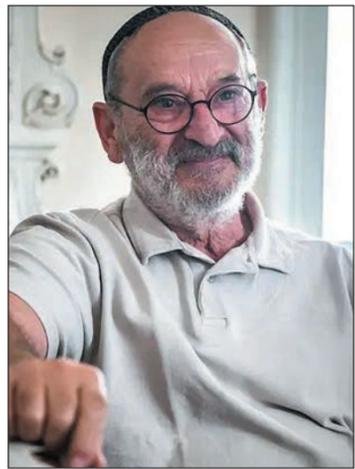
En nem akarok Mezei Péterrel sem jót, sem rosszat mondani, csak annyit említenék, hogy az én szombathelyi elnökösködésem előtt pár évvel ő is elnöke volt a közösségnek, de idő előtt kellett távoznia, mert a tagság le-

mondatta különféle gyanús ügyvitele miatt.

Mezeinek azért is kellett távoznia, mert nem akartuk, hogy a városban rossz szájízzel nézzenek ránk.

Nem tudom pontosan, hogy mi is zajlik most Kőszegen, de még ide, Szombathelyre is begyűrűzik a híruk. És sajnos nem olyan tónusban, ami minket büszkévé tenne... Jó lenne, ha nem ilyen embereken keresztül kellenne megítélni, hogy mi is zajlik a vidéki zsidó szervezetekben.

Azon a budapesti rendezvényen, amelyiken találkoztunk, úgyneve-

Fotó: Savariaforum

zett főnixközösségeket mutattak be azzal a szándékkal, hogy érzékeltessék: van valamiféle pozitív elmozdulás a vidéki zsidóság életében. Akár a tagság, akár az aktivitások vonatkozásában. Ön a szünetben nekünk kritikusan beszélt a rendezvény céljáról és módszereiről. Kifejténé, hogy mi az, ami nem tettett Önnek abban, hogy egy pesti platformon bemutatkozhattak az újraéledés jeleit mutató zsidó közösségek?

Hiányérzet van bennem. Ennek a legfőbb oka az, hogy egyre fogy a vidéki zsidóság, egyre jobban öregednek a tagok, és belátható időn belül itt nem marad egy zsidó sem. Én el sem tudom képzelni, hogy ez megtörténhessen. Ezért évek óta minden fórumon próbáltam hallatni a hangomat. Azt hangsúlyoztam, hogy Budapest egyszer már elvesztette a vidéki zsidóságot. Most itt vagyunk újra a 24. órában. Segítséget kértem. Vallási és minden más formában kértem a támogatást, de csak magyarzatokat kaptam.

Nem akarom elhinni, hogy tényleg csak ennyit érme a vidéki zsidóság. Szerintem az nem elég, hogy ilyen vagy olyan fórumokon beszélgetünk róla. Ilyen események már voltak korábban, de semmi következményük nem lett. Talán csak annyit kellett volna, hogy egy vallási vezető elküldjön vidékre, mondjuk havi egy alkalommal. Ehhez mi olyan személyeket hívnánk össze, akik érdeklődnek a téma iránt. Mert ha zsidó nem is marad a városban, olyan biztos marad, aki szimpatizál velünk, aki továbbviszi azt, amit legalább kulturális oldalról tovább kell vinni.

Akkor konkrétan azt akarná, hogy kapjanak rabbikat?

Igen. Abban egyet kell hogy értek az összes tagtársammal, hogy azért ez nem egy kulturális egyesület, hanem ez a zsidóság. Vallás nélkül mi a közösségünk? Szükségünk van rabbira.

Darvas István vagy Kurucz Ákos rabbik például több vidéki városban is elkezdtek szolgálni, és több EMIH-es rabbi is dolgozik vidéken. Van egy ilyen irány is.

En azt tapasztalom, hogy ez nem egy kellőképp sikeres vonal. Olyan rabbik, mint például Darvas István, aki elfogadta a mi felkérésünket is, és most már rendszeresen látogatja közösségünket, rengeteget jelentenek.

Ilyen rabbik meg tudnák menteni a közösségeket vidéken, de voltak olyan vallási képviselők, kántorok, akik néha nagyobb kárt okoztak tevé-

kenységükkel, mint ha ott sem lettek volna.

De ez kinek a felelőssége?

A Rabbínatusé. Én nem akarom ezzel a Mazsihisz vezetőségét vádolni, nem érdemlik meg, mert ők sokat tettek zsidóságunkért. De a Rabbínatus számomra érthetetlen módon Pest-centrikus. 12 évig voltam elnök, de nem tudtam elérni egyszer sem, hogy olyan rabbink legyen, akit csupa nagybetűvel lehetne rabbiként említeni.

Beszéljünk másról. Ön szerint miért van az, hogy Sopront leszámítva – ahol Büchler András a közösség elnöke – a legtöbb vidéki közösség vezetője mind 50 év feletti? Vajon miért nem jut szerep a fiataloknak?

Nem tudom ennek az általános jelenségnek az okát. Nálunk azért lehetett ez így, mert nagyon tiszteltük a felmenőinket, a mi igaz öregjeinket. Náluk megvolt az egyértelmű tisztelt.

De azt nem gondolja, hogy esetleg fiatalabb – harmincas, negyvenes éveikben járó – vezetők könnyebben tudnák megszólítani az újabb generációkat?

Nem vagyok meggyőződve erről. Nálunk is volt egy kísérletem, egy fiatalembert szerettem volna előkészíteni helyettesemnek, de nem éreztem azt, hogy a közösségben meg lett volna az irányában a kellő tisztelet.

Márkus úr, Önt a közelmúltban a közössége „örökös hitközségi elnök” titullal jutalmazta. Mit jelent ez? Nem érzi kicsit furcsának?

Annak érzem, de azért gondoljunk bele, Szombathely viszonylatában hosszú éveken át a zsidó élet mindössze egy szobányi területre szorított. Most ehhez képest van zsidó kultúrházunk tele programokkal, egy gyönyörű kiállításunk, a „Szentől szemben”, van egy kis múzeumunk, van egy csodálatos kis zsinagógánk, mindeközben az egész központi épületünk is megújult. Van szabadegetemünk, van társalkodónk, sőt van egy Kibuc nevezetű éttermünk is.

Az Ön felmenői miképp tekintethetnek önre, a város zsidó hitközségének örökös elnökére?

Mind a két szülőm holokauszt túlélő, ráadásul egyedüliek a családjaikból. Újra kellett kezdeni az életüket. Csodálatos emberek voltak. Szüleimen és testvéreimen kívül nem volt senki más rokonom. Soha semmit nem beszéltem szüleim múltjáról. 40 éves voltam, amikor apám a kezeim között hunyt el, és akkor mondta és kérte tőlem, zsidó temetéssel búcsúztassuk. Én ettől zsidó lettem. Édesanyám zsidó nevelést kapott, de a háború után semmilyen hit nem jellemezte őt. Úgy érzem, hogy ha főntről lepillantanak, akkor talán büszkének lehetnek városuk közösségére. Ami a saját identitásomat illeti: bár otthonról sosem hallottam erről, azért az iskolában meg az utcán érzékeltették velem a társak, hogy zsidó vagyok. Egyszer még gyerekkoromban megtaláltam anyám iratai között egy könyvet, aminek az volt a címe, hogy *Te vagy a tanu*. Ez a könyv közvetlenül a háború után jelent meg – részletesen taglalja, hogy mi történt a haláltáborokban –, nálunk ronggyá volt olvasva... Amikor először elolvastam, akkor tudtam meg, hogy ki vagyok. Most is ehhez igazodom. Anyámnak voltak különféle jegyzetei, rövid, tömör szavak beírva a könyvbe.

Emlékszik néhány szóra?

Az első, ami eszembe jut, az az, hogy „szégyvellem magam”.

De hát a maga elnöksége ennek az abszolút ellentétét mutatja be. Hihetetlen jellemfejlődésen mehetett keresztül, hiszen az Ön üzenete nem más, mint az élet és a sors büszke felvállalása.

Igen, nekem az a fontos, hogy megmaradjon a zsidóság ebben a városban, ebben az országban.

Ön a zsidóságot csak felnőt fejjel ismerhette meg. Sikerült-e továbbplántálni az örökséget az utódaiba?

Emberi Méltóságért díjban részesült Weisz Péter, a gyöngyösi hitközség elnöke

Az Emberi Méltóság Tanácsa 2022-ben Emberi Méltóságért kitüntetést adományozott a Bugát Pál Kórház főigazgatójának, a gyöngyösi hitközség elnökének, Weisz Péternek és Kathy-Horváth Lajos hegedűművésznek, az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagjának.

Mindketten mélyen elkötelezettek a zsidó-keresztény párbeszéd elmélyítésében, a roma felzárkóztatási program megvalósításában. Kettejük életútja üzenet és példa a jövő generációja számára.

A mikrofonnál Lomnici Zoltán, tőle balra Kathy-Horváth Lajos és Weisz Péter

Az elismerést Lomnici Zoltán, az Emberi Méltóság Tanácsának elnöke adta át Budapesten, a szervezet székházában. Mikola István volt egészségügyi miniszter, a KDNP politikus laudációjában idézte Weisz Péter hitvallását: „Mi, zsidó vallású magyarok, elköteleztük magunkat a nemzet ügye iránt. Ma nemzetünknek összefogásra, hitre, cselekedni akaró emberekre van szüksége. Olyanokra, akik képesek ismét optimista, fejlődő és a jövőbe vetett hittel bírni országot építeni. Ezért kell erőt meríteni a múlt pozitív tapasztalataiból, történelmünkéből, amelyet áthatott a közös tenni vágyás.”

Orbán Viktor köszöntötte a magyarországi zsidóságot chanukka alkalmából

Az ősök iránti tisztelettel és a jövőbe vetett reménységgel meggyújtott gyertyák lángjai minden évben a fény diadalát hirdetik a sötétség felett. Most pedig, amikor a közelünkben dúló háború és annak gazdasági hatásai árnyékolják be a mindennapjainkat, még erősebben vágyunk arra a csodára, amit az ünnep adhat.

Éppen ezért kívánom azt, hogy chanukka időszakában idén az öröm és a szeretet mellett békességet is hozzon a világba. Engedjék meg, hogy Magyarország miniszterelnökeként tisztelettel köszöntsem Önöket a fény ünnepén! – fejeződik be a miniszterelnök köszöntője.

Bár egyes házasságban élek, a gyerekek nem úgy élik meg a vallásosságát, mint én, mert én elfogultan zsidópárti vagyok. Ők a maguk módján tartják fontosnak ezt az örökséget: részt vesznek az ünnepeken, részei a közösségnek. Mindegyiket elvittem Izraelbe is.

Mit jelentett az Ön életében az, hogy egy vidéki város zsidó közösségének az elnöke lehetett?

Nagyon sokat. Nem volt az életemben olyan sikerélmény, mint amit a „Szentől szemben” kiállítás hozott. Nem lenne teljes az életem, ha nem csináltuk volna meg. Az egy csoda volt.

A hangjából minthogyha elérzékenyültséget éreznék.

Nem véletlen... Az nekem a szívem csücske.

Miért?

Mert mindenki elfelejtette volna Szombathely zsidóságát, elfelejtették volna azokat az embereket, akiket megölték. Így viszont nem tudják. Így megadtuk nekik az örök élet jogát. Nem tudom pontosan megfogalmazni, mennyire fontos nekem, hogy ennek a városnak a zsidóságából ne csak számok és adatok maradjanak fent. Az kevés, hogy csak megállapítjuk, 2476 zsidó áldozata volt a városnak. Tudjuk név szerint is, kik voltak ők! A városnak közel 10 százaléka volt zsidó.

Nem hiszem, hogy Szombathelynek van olyan iskolája, amelynek tanulói ne látták volna ezt a kiállítást. De megyei szinten is állíthatom, hogy a legtöbb tanintézmény elhozta ide különböző diákcsoportjait. Sokan jöttek külföldről is, és a kiállítás Izraelbe is eljuthatott.

A vége felé kérem, mutassa be azt a közösséget, amelyet 12 év után adott át utódjának.

Tagságunk körülbelül 50 főből áll, de sok idősebb tagunk is van, tőlük nem szedünk tagdíjat. A nagyobb ünnepeinken 70-80 fő vesz részt, de ha mártír-istentisztelet van, akkor több mint 100 ember szokott jelen lenni. Lehet, hogy csak 10 zsidó van közöttünk, de a kádist együtt mondjuk.

Milyennek látja most a magyar zsidóság helyzetét?

Ha tanácsolhatom a többi vidéki közösség vezetőjének a szombathelyi tapasztalatainkat, akkor azt kérném tőlük, hogy nyissanak ők is. Mert aki nem nyit, az hamar meg fog szűnni.

Ez egy kitaposott út, és bevált, ezért merem mondani, hogy bizakodunk, de eltagadhatatlan: nagyon fogyunk, és nem szabad ahhoz ragaszkodnunk, hogy csak zsidók legyenek a zsidó hitközség tagjai.

(Szerkesztett változat)

Bennem Élő Eredet

IZRAELI

SZÍNES

Bibliai hadjáratokról szóló beszámolókat igazoltak a tudósok

A Tel-avivi Egyetem (TAU) és a Jeruzsálemi Héber Egyetem (HU) úttörő tanulmánya, amelyben 20 nemzetközi tudós és kutató vett részt, igazolta az Izrael és Júda királyságai elleni egyiptomi, arámi, asszír és babiloni katonai hadjáratokról szóló bibliai beszámolókat.

Az israe21 beszámolója szerint a tanulmány rekonstruálta a Föld mágneses mezejében bekövetkezett változásokat, amelyeket 17 régészeti lelőhelyen

rögzítettek Izrael-szerre, és létrehozták a térintenzitás időbeli változásának görbéjét, amely tudományos kormeghatározási eszközként használható.

Elmondásuk szerint a Föld mágneses tere a vas mozgásából származik, és amikor ez a vas mozog, mindig északra fog mutatni a mező miatt.

A régészeti leletek, például az iszapteglák és a kerámiaedények, ferromágneses ásványokat tartalmaznak apró mágneses jelekkel. Amikor ezeket a tárgyakat magas hőmérsékleten kiégették, lehűlésükkor rögzítették a mágneses jelet, amely északi irányba mutat.

Az elmúlt évtizedben a kutatók több száz régészeti tárgy által rögzített mágneses mezőt rekonstruáltak, így a vizsgálatban részt vevő tudósok össze tudták vetni az e pusztító rétegek által rögzített mágneses teret a régészeti leletek által keltezett mágneses mezőkkel.

A több évtizede feltárt régészeti leletek, valamint az ókori feliratokból és bibliai beszámolókból származó történelmi információk felhasználásával a kutatóknak sikerült rekonstruálniuk a vizsgált pusztulási rétegekben rögzített mágneses mezőket, és az adatok alapján egy megbízható új tudományos eszközt tudtak kifejleszteni a régészeti kormeghatározáshoz.

Az új datálási módszer egyik legérdekesebb megállapítása Júda királyságának végével kapcsolatos.

Egy régészeti alátámasztott hipotézis azt sugallta, hogy a babilóniai kiirtották Jeruzsálemet és a Júdea lábánál fekvő határvárosokat, de a Negev és a déli júdeai hegyek városait szinte érintetlenül hagyták.

A legújabb geomágneses leletek megerősítik, hogy a Negev városait több évtizeddel később pusztították el, valószínűleg az edomiták – mondta a kutatás vezetője.

Egy korábbi, 2020-as tanulmányukban a kutatók úgy rekonstruálták a mágneses mezőt, ahogyan az év hónap kilencedikén volt i. e. 586-ban, amikor Nebukadnezár babiloni király lerombolta Jeruzsálemet és az első Szentélyt.

Drónok segítségével védnek meg a madarakat az áramütéstől

Izraelben az utóbbi időben megsaporodtak a nagyfeszültségű elektromos vezetékek által okozott madárbalesetek. Ennek szeretnének most véget vetni.

Az izraeli Elektromos Művek, a Természetvédelmi Társaság és a Környezetvédelmi Minisztérium közös projektet indított annak érdekében, hogy megtalálják a leghatékonyabb eszközöket a madarak áramütésének megelőzésére Izraelben, írja a *Kibic*.

Átlagosan több száz millió átvonuló madár repül át Izrael felett. Az utóbbi években azonban a madarak

egyre nagyobb veszélynek vannak kitéve, mivel a nagyfeszültségű távvezetékek akadályokat képeznek a számukra, amelyek arra kényszerítik őket, hogy több tízezer kilométernyi, különböző magasságú vezetékek között navigáljanak. A madarak gyakran összeütköznek ezekkel, ami sérülést vagy halált okoz.

Korábbi tanulmányok kimutatták, hogy Izraelben kétszer olyan gyakran fordulnak elő ilyen esetek, mint a globális átlag. A most közzétett felmérés szerint kilométerenként átlagosan nem kevesebb mint 200 incidens történik évente.

Pelikánok repülnek el elektromos vezetékek felett

A riasztó adatokra reagálva egy észak-izraeli völgyben több mint 24 kilométernyi villanyvezetéket néznek át, hogy megvizsgálják, milyen eszközökkel lehetne a leghatékonyabban csökkenteni ezt a jelenséget.

Az ütközések lehetőségének méréséért érdeklődtek speciális eszközöket helyeztek el a villanyvezetékeken, amelyek a madarak számára láthatóbbá teszik azokat és hosszabb reakcióidőt biztosítanak, különös tekintettel az éjszakai vagy ködös időre, amikor a kockázat nagyobb.

Korábban az ilyen eszközöket helikopterek segítségével vagy hosszú rudakkal helyezték el, a vezetékek magasságától függően. Ezek a régi módszerek sok erőforrást, időt és munkaerőt igényeltek, ezért csak korlátozottan alkalmazták őket. A mostani projektben viszont hatékonyabb módszert, kijelölő drónokat használnak.

„A mostani projekt lehetővé teszi számunkra, hogy meghatározzuk a leghatékonyabb megoldást a madarak távvezetékekkel való ütközésének elkerülésére” – mondta Oren Helman, az Izraeli Elektromos Művek vezető alelnöke.

„Remélhetőleg elérjük azt a célt, hogy olyan zöld áramhálózatunk legyen, amelyet úgy tervezünk, hogy csökkentse a madarak ütközését és az áramütést. Bízunk benne, hogy ez a projekt egy lépéssel közelebb visz minket ehhez a célhoz és így a madarak védelméhez.” (*Ynet*)

Macska kóstolgatott a hűtőpult kínálatából Benjaminban

Egy ofrai lakos levideózott egy macskát, amint a Rami Levy szupermarketlánc hűtőpultjában kóstolgatja a kínálatot Sár Binjaminban, írja az *ujkelet.live*.

A férfi a Kan közrádióban elmondta, hogy amikor megkereste a szupermarket vezetőjét, az nem válaszolt, és csak azután távolították el a

hús egy részét, hogy a közösségi médiában közzétette a felvételt.

„Elmentem bevásárolni a lányom szülinapjára, és hirtelen azt vettem észre, hogy egy macska sétál a húsok között és eszeget belőlük” – idézte fel az incidenst Jiszráel. „Egyetlen alkalmazott sem volt ott. Felvettem a kapcsolatot a szupermarketlánc felelősével, de nem válaszolt. Körülbelül tíz percig álltam a hús mellett, és megbizonyosodtam arról, hogy senki sem vásárol.”

„Miután közzétettem a videót, kezdődött a zúgolódás. 45 perc múlva visszatértem a szupermarketbe, és láttam, hogy a húsnak csak egy részét veszik ki, csak azt, amelyiken a macska járt a videón, és fedetlenül a hűtőbe teszik a többi hússal együtt. A Rami Levy az egyik legnagyobb szupermarket itt, én oda nem megyek vissza.”

A Rami Levy lánc reakciója: „A húst kivettük a hűtőből, megsemmisítettük, és fertőtlenítést végeztünk.”

Elképesztő mennyiségű ételt dobtak ki tavaly

Az elmúlt egy évben az izraeliek 21 milliárd sékel értékű élelmiszert dobtak ki – adta közre Izrael Állam Konzuli Képviselője. A Leket Israel ételmentő csoport szerint ez a mennyiség 450 ezer háztartást segíthetett volna. Egy 18 országra kiterjedő vizsgálat során utolsónak lenni nem igazán felemelő.

A környezetvédelmi minisztériummal közösen publikált adatok szerint az izraeliek 2021-ben 2,6 millió tonna élelmiszert nem használtak fel, ami 21,3 milliárd sékelt, azaz 6,1 milliárd dollárt tett ki. Egy-egy háztartás átlagosan 3500 sékelnyi, ezer dollárnyi ételt hagyott veszendőbe menni, ami az Izraelben előállított élelmiszer 37 százaléka.

A Leket szerint ha ennek csak 20 százalékát meg lehetne menteni, az már megoldaná az élelmiszer-biztonság kérdését, ráadásul a környezetre is jótékony hatással lenne: csökkentené a szegénységet, 6 százalékkal az üvegházhatású gázok kibocsátását, emellett segítené a földdel és a vízkincsel való hatékonyabb gazdálkodást.

A tanulmányt a kairói COP27 világkonferenciára jelentették meg. Ott, Kairóban újra sok ígéret elhangzott, most már csak a tettek következnek.

Arabok aláztak meg egy ultraortodox zsidót Jeruzsálem óvárosában

Letartóztattak két jeruzsálemi arabot, miután rögzítették, hogy megáláznak egy ultraortodox férfit az óvárosban, majd a videót feltöltötték a TikTokra, tájékoztatott az *ujkelet.live*.

A bejelentést követően a bűnüldöző szervek megkezdték a gyanúsítottak felkutatását, akiket végül sikerült elfogni. A 14 és 16 éves fiatalot előállították és kihallgatták.

Az eset után a rendőrség közleményében kijelentette:

„Az izraeli rendőrség jeruzsálemi körzete továbbra is küzd a bántalmazás, az erőszak és a megalázás bűncselekményei ellen, és bíróság elé állítja az érintetteket. Az ilyen jellegű jogszérvő cselekmények dokumentálása és a közösségi oldalon való terjesztése súlyosbító körülmény, ami-

vel az elkövetők tisztában voltak. A cselekmény dokumentálása csak a rendőrségnek segít a bizonyítékgyűjtésben, az érintettek felkutatásában, gyors letartóztatásában és felelős-

segre vonásában. Továbbra is elszántan harcolunk és intézkedünk az erőszakos bűncselekmények ellen, a közösségi oldalakon és bárhol más-hol.”

Repülő robotok takarítják be a gyümölcsöt

A repülő robotokat egy izraeli startup fejlesztette ki, és a gépek azt is képesek felmérni, elég érett-e a gyümölcs ahhoz, hogy leszedjék.

A gépek a fa mellett lebegnek, almát, őszibarackot vagy nektarint szednek le szívókarjuk finom megfordításával, és óvatosan egy gyűjtőedénybe helyezik őket, olvasható a *Kibic* cikkében.

A robotok ráadásul olyan érzékelő kamerákkal vannak ellátva, amelyek felméri az egyes gyümölcsdarabok pontos méretét és színét, és csak azt szedik le, amelyik tökéletesen érett. Emellett felbecsülhetetlen értékű adatokkal látják el a gazdálkodókat – valós idejű frissítéseket közölnek a betakarítás előrehaladásáról, a befejezésig hátralévő időről, a felvett mennyiségről és a költségekről.

A világ egyetlen repülő robotját (FAR) a Tevel Aerobotics Technologies, egy izraeli startup fejlesztette ki. Vannak más robotmegoldások is a gyümölcsszedésre, de ezek nagy földi gépek, amelyek nem olyan ügyesek, és kevésbé költséghatékonyak.

A Tevel több tucat

FAR-t képes telepíteni egy teljes gyümölcsösöskertre – akár négyet, akár nyolcat mobil platformhoz kötve – abban a kis időintervallumban, amikor a termés készen áll a betakarításra.

Minden gazda legnagyobb gondja a gyümölcszedők felkutatása – mondta Janiv Maor, a cég alapítója és vezérigazgatója a NoCamelsnek. Kérdezz meg bármely gazdát bárhol a világon, és azt fogja mondani, hogy nincs emberük. Az élelmiszer-fogyasztás növekszik, de a munkaerő elérhetősége csökken. Van egy szakadék, és ez a szakadék növekszik.

Sok esetben a gyümölcs a fán marad, mert egyszerűen nincs senki, aki leszedhetné. Ez a becsülés szerint a világ összes természetesen termesztett gyümölcsének 10 százalékát teszi ki. A Covid még rosszabbá tette a helyzetet, mivel a bezárások megakadályozták a migráns munkavállalók utazását.

„Kölesdről indultam...”

Tanulmánykötet Oláh János zsl. emlékére

A Magyar Tudományos Akadémián mutatták be Oláh János zsl. (1959–2020), egyetemünk egykori professzora, rektorhelyettese, a Judaisztikai Tanszék alapítója „Kölesdről indultam...” című emlékkötetét.

A nívós kiállítás, 451 oldal terjedelmű emlékkönyv Oláh János érdeklődési körének megfelelően a judaisztikához, a zsidó néprajzhoz, a rabbiképző intézménytörténetéhez kapcsolódó tanulmányok mellett személyesebb hangvételű írásokat is közöl, a végén pedig a tanár úr életének utolsó hónapjaiból származó, az egész kötetnek is címet adó önéletrajza is helyet kapott. A szerzők mindannyian több szállal, barátként, kollégaként, tanítványként kötődtek elhunyt professzorunkhoz.

A meghitt hangulatú eseménynek méltó teret adott az MTA patinás épülete, ahol a tanár úr tisztelői, volt kollégái és tanítványai gyűltek össze. Az estet levezette és az emlék-

Fotó: R. Tóth Sándor

könyvet bemutatta a kötet szerkesztője, Balogné Tóth Katalin, a BTK Néprajztudományi Intézetének kutatója. Az ünnepélyes hangulatot emelte Tóth-Takáts Judit, az OR-ZSE egyetemi adjunktusa, aki Fanny Hensel (Felix Mendelssohn nővére) kevésbé ismert darabjaiból adott elő részleteket.

Oláh tanár úr sokrétű munkásságáról kerekasztal-beszélgetés keretében az OR-ZSE Judaisztikai tanszékének megbízott vezetője, egykori tanítványa és utóda, Balogh István, gimnáziumi, majd egyetemi oktató kollégája, Peremiczky Szilvia, az OR-ZSE Zsidó kultúratörténet szakának szakfelelőse, valamint kutatótársai, Mikos Éva és Tamás Ildikó, a BTK Néprajztudományi Intézetének tudományos főmunkatársai emlékeztek meg. (or-zse.hu)

Polgár Judit első magyarként került a halhatatlan sakkozók közé

„Ha nem korlátozzuk a lányokat, ha kitartásra bátorítjuk és inspiráljuk őket, és építjük az önbizalmukat, akkor az élet bármely területén sikeresek lehetnek” – mondta a Hírességek Csarnokába való beiktatási ceremónián.

A Hírességek Csarnokába iktatták Polgár Juditot, minden idők legjobb női játékosát St. Louisban, olvasható a *Kibic* cikkében.

„Több évtized munkájának az elismerése, amibe a sakkozóként elért eredményeim mellett a sakk oktatási

eszközként való használatát és a nők sakk iránti orientációjának ösztönzését népszerűsítő munkám is beletartozik” – mondta beszédében Polgár Judit.

A sportág halhatatlanjainak első magyar tagja szerint tovább kell dolgozni azért, hogy minél többen és minél több lány megtapasztalja a sakk szépségét és előnyeit.

„Mindен alkalmat megragadok, hogy közvetísem az üzenetet a lányoknak és a környezetükben élőknek: törekedjenek arra, hogy a

legtöbbet hozzák ki tehetségükből. Ha nem korlátozzuk a lányokat, ha kitartásra bátorítjuk és inspiráljuk őket, és építjük az önbizalmukat, akkor az élet bármely területén sikeresek lehetnek” – mondta a Hírességek Csarnokába való beiktatási ceremónián.

A 46 éves Polgár Judit 1988-ban és 1990-ben sakkolimpiát nyert a magyar női csapat tagjaként. Pályafutása későbbi részében az MTI szerint kizárólag férfikkal versenyzett, egyedüli női játékosként jutott 2700 Élő-pont fölé. 2004-ben pedig pályafutása csúcspontjára ért el, amikor a világranglistán. Visszavonulását 2014-ben jelentette be.

A Sakkzó Hírességek Csarnokának tagjait a nemzetközi szövetség (FIDE) javasolja a sportágra gyakorolt hatásuk alapján. Elsőként 2001-ben a korábbi világbajnok amerikai Bobby Fischer lett ilyen módon halhatatlan.

A kivégzett legendás izraeli hírszerzőre múzeummal emlékeznek

Múzeumot avattak Eli Cohen, a Szíriában 1965-ben kivégzett legendás hírszerző emlékére Izraelben – jelentette az izraeli miniszterelnöki hivatal sajtószolgálat.

„Eli sok, a saját nemzedékében évtizedeken át küzdő harcos szimbóluma, akik mind az életüket kockáztatva, professzionálisan és elhivatottan cselekedtek, és hozzájárultak az ország és Izrael népe biztonságához” – mondta megnyitóbeszédében David Barnea, a külföldi hírszerzésért felelős Moszad vezetője.

Eli Cohen szíriai bírósági tárgyalásán (a képen balra)

A Tel-Avivtól északra, Hercliján létrehozott Eli Cohen Múzeumban első alkalommal mutatják be a világhírű kém feltételezhetően 1965. január 19-én történt elfogása előtt elküldött utolsó táviratát, amelyben a szíriai vezérkarban előző este tartott találkozóról számolt be, amelyen az akkori szíriai elnök, Amin al-Haféz is részt vett.

Az eredeti táviratot az Izraeli Nemzeti Levéltárban helyezik el, de a másolatát az új múzeum Eli Cohen életét bemutató tárlatán is kiállítják. Cohen lefogatásának okát évtizedeken át vitatták, voltak, akik úgy vélték, hogy hibát követett el, megszegte az előírásokat, amikor túl sokat sugárzott, vagy a Moszad tel-avivi főhadiszállása követelt tőle túl sokat.

A közelmúltban elvégzett alapos kutatások szerint nem emiatt bukott le, hanem mert adásait az ellenség elfogta, rögzítette és megfejtette.

„Eli Cohen az egyik legjobb harcos volt. Továbbra is hatással van ránk, küzdőszellemet, bátorságot, értékeket és elhivatottságot oltott belénk. Mindannyian tőle tanuljuk ma is, hogy mi a cionizmus, mi az áldozat, és mi az odaadás” – hangsúlyozta a Moszad elnöke. (Shiri Zsuzsa, MTI)

Pápáról a Rumbachban

Hölgyeim és Uraim, Kedves Barátaim!

Próbáltam a szervezőket eltántorítani attól, hogy beszéljek ma itt. Gondoltam, nem én vagyok az autentikus személy, ajánlottam mást, aki jobb bevezetőt tudna mondani.

Most mégis itt állok, és tudom, a Jadviga párnája, a Hajó a ködben írójának, a mai magyar próza kiemelkedő alakjának, Závada Pálnak az előszavát nem lehet überelni. Mit vártok egy mérnök-közgazdász végzettségű Mazsihisz-elnöktől, aki nem író, nem irodalmár, nem bölcsész? Így aztán döntöttem: az elmúlt 10 esztendő közéleti darálóját megszakítva, most megszélesítem fogok.

2014. meghívást kaptam az Elfeleddett soproniak kiállításra és utcai „performanszra”. A kiállítás majd egy évszázad távlatából hozta közel a soproni zsidó családok történeteit, képeket, egyéni sorsokat az 1944 előtti leltűnt világból. Az egykori Zsidó utca felett lebegő soproni zsidó polgárok áttetsző portréi számomra kevésbé a borzalmakat, mint a pótolhatatlan hiányt jelezték.

Szombathely, 2015. Szintén kiállítást megnyitottam. Ott is beszédre kértek fel. Egy helyi fényképészdinasztia daggerotípiáinak véletlen megtalálása indította el a helyiek gondolkodását. A páratlanul gazdag képanyag segítségével és komoly kutatással a Szemtől szemben kiállításon újra találkozhattunk azokkal a szombathelyi zsidókkal, akiket a megsemmisítő táborokban elpusztítottak.

„Egy ember halála tragédia. Egymillió statisztika” – így tartotta Sztálin. Ennek a mondatnak a cinizmusa, embertelensége kiválóan írja le a diktatúrák gondolkodásmódját.

Két hete Auschwitzban voltam a Nemzetközi Auschwitz Tanács ülésén. Ott bemutatatt nekünk egy rövidfilmet. Egy korabeli gyermekcipő képével indult a film. Restaurálása során a cipő bélése alatt tollal befirkált nevet találtak, egy kislány becenevét. A helyi történészek aztán óriási munkával az auschwitzi dokumentumok között megtalálták az addig csak becenevvel

azonosított gyermek nyilvántartását, és ezen a nyomon eljutottak az anyukájához, kiderítették, ők ketten együtt mikor mentek a gázba. Közben levél-tárakban ráleltek az apukára, aki lengyel katonaként harcolt, a testvére, aki megmenekült. Egy személytelennek tűnő tárgy, egy nyomorult kis cipő nyomán a lengyel muzeológusok egy egész családegényt göngyölték fel és alkottak meg. Egy nem elképzelt, hanem valódi család regényét, adatokkal, nevekkel, történetekkel.

Kedves Barátaim! Biztos észrevettétek: miközben az auschwitzi, a soproni és a szombathelyi kiállításokról beszéltem, történetem Gyekiczki András bámulatos kutatásainak, illetve Rajk László zseniális képi víziójának korszakalkotó kiállításáról szólt. Magyarországon ugyanis 2012-ben elsőként, igaz intellektuális innovációként való-

Gyekiczki András

sult meg a pápai kiállítás. Elfeleddett szomszédok – Családok, sorsok, történetek a pápai zsidóság két évszázadából. Gyekiczki Andrásék fordítottak a holokausztra történő emlékezés elfogadott fő áramlatán, ami akkor szinte underground irányzatot jelentett, majd igen gyorsan az emlékezés fő sodratú kultúrájává vált. A holokauszt kapcsán ugyanis nem kizárólag hatmillió zsidó áldozatról, hanem egyes emberekről, reménykedő, igyekvő, érző, szerető emberek sorsáról is kell beszélni. Névvel, személyiséggel, vágyakkal, a valóságukhoz erősen kötődő vagy éppen asszimilálódott zsidók sokszínűségének bemutatásával. Vagy éppen a zsidó-nem zsidó szimbiózis értékteremtésével. Egyes emberekre s nem csak a névtelen tömegre kell emlékeznünk. Személyekre, akik a történelem tragédiája folytán Európában éppen hatmillióan voltak.

Sz egy személyesség fontos, mert hi-telessé teszi az emlékezést. Képes megghiúsítani a történelem meghamisítását vagy annak szándékát.

Megmagyarázhatatlanná teszi az uszítást, amit embercsoportok ellen tesznek, a pusztítást, amit emberek embertársaik ellen elkövetnek. Megmagyarázhatatlanná a romba döntött városokat, a lebombázott infrastruktúrát, a tönkretett elektromos és vízhálózatokat, a megtámadott iskolákat, a kórházakat. A tömegsírok névtelensége minden korban megmagyarázhatatlan!

Hölgyeim és Uraim! A legendássá vált pápai kiállítás alkotóinak hitelessége miatt döntött 2017-ben a Mazsihisz arról, hogy a felújított Rumbach-zsinagógának a magyarországi zsidóság történetéről szóló állandó kiállítását Gyekiczki Andrásra, a belsőépítészet pedig Rajk Lászlóra bízuk.

A kiállítás megvalósult itt, a 3. emeleten, alkotóik a sors szörnyű játéka folytán már nem éltek meg annak megnyitását. Gyekiczki András kutatásait özevege, Volosin Hédi vette kézbe, és Fülöp Csaba tervezőgrafikussal, Pető Iván történésszel hozták létre a ma bemutatandó könyvet – András egykori álmát. A könyv mind tartalmában, mind nyomdai megjelenésében bravúros munka. Valójában nem is könyv, inkább kódex, a pápai zsidóságnak, az elfeleddett szomszédoknak a mementója. Az egykor élt pápai zsidók emlékére és Gyekiczki András barátunk iránti kegyelettel ajánlom figyelmetekbe az Elfeleddett szomszédok című könyvet.

Köszönöm megtisztelő figyelmeteket.

Heister András beszéde a Rumbachban a Gyekiczki András emlékére rendezett könyvbemutatóon.

Több mint klezmer 25 éve

ÚJÉVI KONCERT

SABBATHSONG Klezmer Band

és vendégei

Hegedűs D. Géza, Kertész Péter, Barbinek Péter, Mihályi Győző, Garai Róbert, Tarján Péter – színművészek, Beke Farkas Nándor – a 100 Tagú Cigányzenekar vezetője – és a Kinneret kamarakórus

Uránia Nemzeti Filmszínház
2023. január 5. csütörtök 19 óra

Jegyek kaphatók a jegy.hu oldalon – információ: 0670 2632059

Egy évtized a közösség szolgálatában

Folytatás az 2. oldalról)

Mazsihisz mindenkori vezetése miért hagyta sorsára a miskolci zsinagógát. Nem embereket akarok vádolni, de valamit már tenni kellene.

Erre reagálva Heisler András nem sok jóval tudta kecsesíteni a miskolciakat. Elmondása szerint az utóbbi két és fél év óta állami forrásokat már nemigen lehet szerezni, holott ő maga a kormány képviselőinek többször említette a miskolci zsinagóga ügyét, mert az az ország utolsó, még működő vidéki ortodox zsinagóga. Mind a Rumbach, mind a Szeretkórház felújítása egy jóval korábbi kormányzati megállapodás eredménye volt, de az utóbbi időszakban már sokkal nehezebben lehetett elérni bizonyos dolgokat. Ezt azzal magyarázta: ő maga előre megmondta, hogy ha a Szövetség következetesen kiáll saját magáért és megvédi az érdekeit és az elveit, akkor annak negatív anyagi vonzata lehet.

A küldöttek elfogadták a 2023-as költségvetést

A Mazsihisz jövő évi büdzsáját dr. Kunos Péter ügyvezető igazgató és Paszternák Tamás pénzügyi vezető terjesztette elő. Az írásban megküldött szöveges magyarázat szerint a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége 2023-as költségvetését alapvetően az energiaváltozás, a koronavírus utóhatásai, a magas infláció és a szomszédban zajló háború hatásai határozzák meg.

A Mazsihisz vezetői a tervezési munka során valamennyi nagyobb szervezeti egység vezetőjével egyeztetést tartottak, figyelembe vették a jelenleg ismert tényeket, az adózási és egyéb jogszabályi változásokat – elsősorban a minimálbér és a garantált bérminimum jelentős emelkedését –, valamint az Országgyűlés által már elfogadott 2023-as központi költségvetés előirányzatait.

Mint az anyagból kiderül: 2023-ban nagyberuházásokkal nem számolnak, és a bevételi oldal hangsúlyos eleme a turisztikai bevétel.

– Figyelembe véve a vírushelyzetet, a háború és a turisztikai tevékenység 2021 júliusa óta tartó újraindításának tapasztalatait, 2023-ra reálisan nettó 1200 millió Ft-ot tudunk előirányozni. A tervben ez a sor tartalmazza a Dohány utcai, a Rumbach Sebestyén utcai és a három vidéki turisztikai helyszín bevételeit is – írják.

A Szeretkórházban folytatódó beruházás ágszámot csökkentő hatása miatt továbbra is jelentős mértékű állami támogatás kiesésével kell számolni, ennek pótlására az ideinél magasabb mértékű támogatást irányoztak elő.

A költségvetési beszámoló szerint folytatódnak a tárgyalások az **Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem** új vezetésével, ennek eredményeként – az intézmény biztonságos megújítását megalapozó működés érdekében – szükséges a közösségtől érkező támogatás 243 millióról 273 millió forintra való emelése. A bizonytalan rezsikiadások miatt jelenleg úgy tűnik, hogy a rezsialapból további 20 millió forintos nagyságrendet kell majd az intézménynek biztosítani.

A költségvetés tervezésének fő elve az volt, hogy valamennyi, eddig ellátott feladatot a jövő évben is legalább az eddigi színvonalon el lehessen látni. Az anyag összeállításakor számoltak a jelenleg be nem töltött munkahelyek feltöltésével, de új munkakörök létrehozása nem szerepel a tervekben anyagi okok miatt. A tavalyihoz hasonlóan ismét megjelenik a „közösségépítés költséghely” 50 millió forint összegben.

A Mazsihisz gazdálkodására kedvezően hat az örökjáradék emelkedése, a tervezés során ennek összegét – az eddigi metódust, az óvatosság elvét érvényesítve – a 2022-ben ténylegesen befolyt összeg 106 százalékában határozták meg. A korábbi években is alkalmazott módszer szerint az előző évek járadékkorrekcióját is figyelembe vették, ez teremtett lehetőséget arra, hogy a Mazsihisz a működését tartalékbevonás nélkül tervezze meg: összességében a 2022-es, kerekítve 1,8 milliárd forinttal szemben 2023-ban kerekítve 2,2 milliárd forint járadékot tudtak felosztani az elvégzendő feladatokra.

Elhangzott: a JDC támogatásának köszönhetően a Mazsihisz partnereinek segítségével új szociális program elindítására nyílik lehetőség 200 ezer USA-dollár összegben.

A kiadási oldalon a legnagyobb tétel továbbra is a bérköltség és annak járuléka, e tételnél átlagosan 10 százalékos emeléssel számolnak legkésőbb májustól (a dolgozók egy részénél idén két alkalommal is történt bérkorrekció). Jelentősen emelkednek a közüzemi szolgáltatások díjai, elsősorban az elektromos energia ára – ennek 2023-as beszerzése a tervezés időszakában még nem zárult le.

A költségvetést a közgyűlés 71 szavazattal elfogadta.

Az Egyebek napirend alatt Radnóti Zoltán főrabbi olvasta fel a nagykállói Blejer Gábor levelét, aki nek a családjá kétszáz éve gondozza a nagykállói csodarabbi sírját. A levelben a nagykállói zsidó vezető azokat az érveket sorakoztatta fel, hogy hittestvéreivel miért határozták el a nagy múltra visszatekintő, de a vézskorszakban elpusztított helyi zsidó hitközség újraalapítását. Mivel a közgyűlés nem vette napirendre a nagykállói hitközség tagfelvételi kérelmét, így azt Blejer Gábor nem tudta elmondani a plénum előtt, hogy miért tartották volna fontosnak a Mazsihiszhez való csatlakozást.

A közgyűlés végén **Márkus Sándor, a Szombathelyi Zsidó Hitközség örökös tiszteletbeli elnöke Szombathely Zsidóságáért díjat** adott át dr. Kunos Péternek, a Mazsihisz-BZSH ügyvezetőjének.

A testület előtt bejelentették, hogy **Kardi Judit** visszavonul, és a helyét **Horváth Dávid** veszi át a **Magyarországi Cionista Szövetség** elnöki posztján.

Az ülés Radnóti Zoltán újbudai főrabbi zárómájával ért véget.

A csodarabbi halála

Máramarossziget a legendák édeskeserű földje. Égbenyúló hegyek, havas csúcsok, végtelen, ködös erdőrejtegek, zúgó patakok, hömpölygő, áradó folyók... és árvíz majd minden tavasszal... Félelmetes hely!

Kolera tizedelt zsidót és nem zsidót. Nem volt gyógyszer a vézre. Csak a csodában bízhattak az emberek.

A szigeti zsidók pedig mindig hittek a csodákban, és hittek csodára képes rabbikban. Mose Teitelbaum, a sátoraljaújhegyi rabbi messze földön híres volt arról, hogy járványok alatt egyetlen zsidó sem halt meg a környezetében. 1836-ban Szigetre küldte csodát tenni egyetlen fiát, Luzern Niszent. A negyvenes évei végén járó, zárkózott kabbalista tudós nem értett az emberek nyelvén, csak az ima nyelvét ismerte. Bemutatkozó beszédében már elrontott mindent.

– A rabbinak az a hivatása – mondta –, hogy tanácsot és vigasztalást nyújtson annak, aki hozzá fordul. De én csodatevő nem vagyok! Tőlem ne várjatok csodát!

Így a szigetiek nem fogadták el az új rabbit. Türelmetlenek voltak: nekik csoda kellett, nem tanács. Az évek alatt, amíg rabbi Niszzen Szigeten élt, nem bukkant fel kolera. Alkalma sem volt bizonyítani, hogy ő is csodákra képes. Mindent elkövetett, hogy a máramarosi zsidókat kihozza az árnyékból a fénybe. Válaszul megkeserítették az életét. Felesége visszaköltözött szüleihez, mert nem bírta elviselni az emberek magatartását, s azt sem, hogy a szó szoros értelmében nélkülözniük kellett. A falusi zsidók támogatták ugyan, de a városiak nagyobb része előbb közömbös volt, majd kimondottan ellenségesen bánt vele. Ima alatt levágták a ciceszt a táleszáról, szombati beszéde alatt kifütyülték, betörték házának ablakát. Rabbi Niszzennek elege lett Szigetből. Egyre többen az elhalt rabbi vejét, Jozsef Sternt akarták helyette főrabbinak. Reb Luzern végül feladta a harcot. Örökre búcsút mondott Máramarosnak, ahol életének öt esztendője csupa kín és keserűség volt. Összepakolta kevéske holmiját, és elutazott Drohobicsba, ahol sógorának, reb Lajbisnak voltak hívei, és az ő kérésére megtették beszemedres rabbinak. Valóra vált életének nagy vágya! Távol a világ zajától és az anyagi problémáktól, hátralevő napjait a kabbalának szentelte.

Fia, Jehuda Jekutiél, civil néven Zálmen Lejb, ezalatt rőtta az országutakat, tanult, és kereste helyét a világban. Végül a Sziget közeli falu, Brébfürdő rabbija lett. 1855-ben meghalt Jozsef Stern. Sziget főrabbi nélkül maradt. Jehuda Jekutiél elment a temetésre, ahol megismerkedett a Káháne családdal. A család megkedvelte csendes, barátságos természetét.

1858-ban elköltözött az élők sorából Smil Zánvel Káháne, a máramarosi nábob. A Káháne család mindig haragban volt valakivel, így a szigeti „kis” rabbikkal is állt a brajgesz. Senki nem volt kéznél, aki gyászbeszédet mondhatott volna. A legközelebbi „alkalmas” rabbi három-négy nap járásnyira lakott. Anynyi ideig nem tarthatták a halottat. Borsot is akartak törni a szigeti Teitelbaum-ellenzők orra alá, akik miatt Luzern Niszzennek el kellett menekülnie a városból. A Káháne család szekeret küldött Brébfürdőre, és Zálmen Lejb rabbi még aznap Szigeten termelt. A nyitott sír fölött olyan szép gyászbeszédet mondott, hogy egy csapásra megnyerte a szigetiek tetszését.

Néhány nappal később összehívták a választmányi gyűlést, és

Zálmen Lejb, Jehuda Jekutiél Teitelbaum néven, egyhangú szavazással Máramarossziget főrabbi lett.

Nagy árvíz pusztított 1859-ben, utána pedig óriási kolerajárvány tört ki, amely kétezer-háromszázhatvanegy áldozatot követelt. Hogy az áldozatok között egyetlen zsidó sem volt, annak tudták be, hogy Zálmen Lejb örökölte nagypapja csodatevő képességét. Évről évre követték egymást a járványok. 1866-ban valóságos felzúdulást keltett a városban, hogy a járvány ezúttal sem érintette a zsidókat. Zálmen Lejb csodarabbi híre egyre nőtt. A zsidók nyugalomban éltek. Biztonságban voltak, abban a tudatban, hogy a rabbi imája megvédi őket.

1883 nyugodt évnél indult. Mose Árje Freund, a szigeti hitközségi elnök egy szép májusi estén idegesen kopogott Zálmen Lejb rabbi ajtaján. A rabbi bekísérte dolgozószobájába, leültette, és megkérdezte:

– Mi van, reb Mose Árje?

– Baj van, rebbe! – hebegte a vendég –, kolera van a környéken.

– Ugyan, ugyan – nyugtatta az idős rabbi –, nincsen ok aggodalomra. Tudod, barátom: „Isten az, ki felövez engem erővel, és teszi tökéletessé utamat.” (XVIII. zsolt. 33)

– Tudom, rebbe! Nagyon jól tudom – csuklott el Mose Árje hangja –, de ezúttal baj van! Nagyon nagy baj! Jápafalván az egész Frajmovics családot elvitte a kolera!

A rabbi megborzongott! Sápadt arccal és remegő kézzel adta ki az utasítást: – Fogass be, és azonnal

megyünk Jápafalva felé az Akasztófadombon túli erdőbe!

Mit volt mit tenni, Mose Árje befogatott, és kihajtottak a rabbi utasítása szerint. Ott, az Akasztófadombon túl, a Kóhát alatt, Zálmen Lejb rabbi keresztbe állította a szekeret a sűrű erdőn át vezető úton. Meghagyta, hogy ha látnak jönni Kóhát felől egy hintót, benne egy magas, fényes arcú, lángoló tekintetű, vörös szakállú öreggel, még fenyegetés árán se engedjék tovább Sziget felé.

Alighogy befejezte, fekete hintó közeledett, benne a félelmetes, vörös szakállú ember. Előbb csak kérlelte, hogy továbbmehessen. Majd fényes kardjával fenyegetőzött, de nem álltak félre útjából. Végül az öreg kiszállt hintójából, odament a rabbihoz, és a kezében levő füzetben mutatott valamit. A rabbi beletekintett a füzetbe, sügött valamit az öreg fülébe, majd intett kísérőinek, hogy indulhatnak vissza Szigetre.

– Áru! el, kérlek, mi állt a füzetben? – faggatta otthon reb Mose Árje Zálmen Lejb rabbit.

A rabbi mélyen a szemébe nézett, nagyot sóhajtott, és szomorúan felelt:

– Zsidóknak nevei voltak beleírva, akikre a vézshalál vár. Tudod, reb Mose Árje, azt olvastam, hogy sok zsidót elvisz a kolera! Azt látom, hogy imáim előtt bezáródtak az ég kapui! Nem maradt más választásom. Felajánlottam saját életemet, hogy megmentsem az övékét!

Azon az éjjelen meghalt Zálmen Lejb, Sziget főrabbi. Legyen emléken áldás!

Szerdóc J. Ervin főrabbi

NAPTÁR

Január 6., péntek	Tévész 13.	Gyertyagyújtás: 3.50
Január 7., szombat	Tévész 14.	Szombat kimenetele: 5.01
Január 13., péntek	Tévész 20.	Gyertyagyújtás: 3.58
Január 14., szombat	Tévész 21.	Szombat kimenetele: 5.09

Gyógyszer- és MR-támogatás igénylése

Az alábbiakhoz igényelhető támogatás:

1. Az újonnan szükségessé váló, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzése 50 ezer Ft összeghatárig, egy hónapi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás egyszeri, tehát nem folyamatosan értendő.
2. Magánjellegű MR-vizsgálat elvégzésére, ha állami intézmény csak túl késői időpontra tudja vállalni. A támogatás felső határa 50 ezer Ft itt is.

Várjuk a rászorulóknak jelentkezését.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Programajánlat

Január
Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3., félemelet)

A programokat hétfői napokon, 15 órakor tartjuk.

Január 2.: Deák Gábort üdvözölhetjük.

Január 9.: Dr. Szántó Edit (OR-ZSE docense) előadását hallhatjuk.

Január 16.: A zongoránál Fűzy Gábor!!!

Január 23.: Vendégünk Breuer Péter, a Heti TV tulajdonosa, főszerkesztője.

Január 30.: Nem lesz program.

APRÓ- HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés
Zuglóban, Vezér u. 156.
VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig.
Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, postai képes levelezőlapot.
06-20-522-5690, 06-1-322-8439.

Műfogorróigítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdent.hu és www.mini-implantatum.hu

Heumann macesz rendelése országosan (kóser, strasbourg-i főrabbinátus): paszkacentrum.hu/koser, 30-991-9941

Színházak részére régiségek, hagyaték, gyűjtemények felvásárlása készpénzért. Díjtalan kiszállással. antiklakberendezes.hu, 06-30-419-2713.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre: 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üz-

letég, előfizethető a kiadónál.

Postacsekk: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

Prime Rate Kft.

ISSN 0133-1353

MI LETT VELÜK?

A Hegedűs a háztetőn szereplői 50 év távlatából

A Hegedűs a háztetőn, a zsidó kultúra igazi klasszikusa eredetileg könyv formájában jelent meg, majd számos színdarab és film készült a regény alapján. Az egyik leghíresebb feldolgozását 1971-ben mutatták be, a mozi Norman Jewison rendezte. Írásomban annak járok utána, hogy mi történt a szereplőkkel a nagy sikerű film bemutatása után.

Férj, feleség, házasságközvetítő

Kivel is kezdenénk mással, mint a főszereplővel, Tévjével. Az őt alakító Chaim Topol 1972-ben a legjobb férfi főszereplőnek járó Oscarra jelölték, ezt azonban nem nyerte el, viszont a szintén ezért a szerepért járó Golden Globe-nominációt díj koronázta (legjobb színész a zenés film és vígjáték kategóriában). Talán kevésbé ismert tény, hogy Topol mellett olyan sztárok szálltak harcba a tejesember megformálásáért, mint Walter Matthau vagy Richard Burton. Végül az izraeli színészre

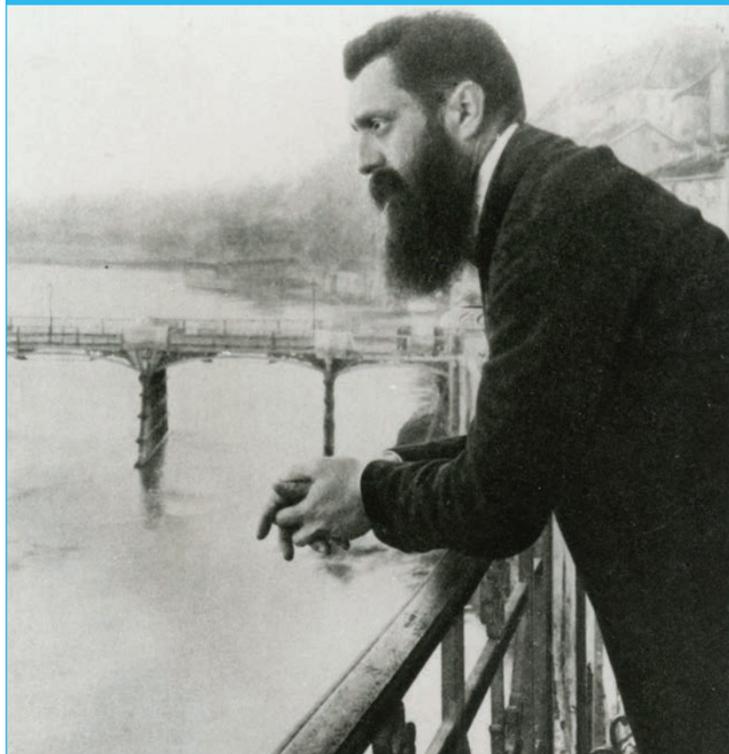
esett a rendező választása. Topol pályafutása során 30 Izraelben és azon kívül forgatott filmben szerepelt, de a Hegedűs a háztetőnhez hasonlítható sikerek elmaradtak későbbi karrierje folyamán. A színészkedés mellett illusztrátorként és íróként is tevékenykedett aktív éveiben. Életművéért 2015-ben (visszavonulása esztendőjében) Izrael-díjban részesült.

2022 nyarán fia elárulta, hogy Topol Alzheimer-kórban szenved.

A Goldét alakító Norma Crane 1973-ban, mindössze 44 évesen elhunyt. A Hegedűs a háztetőn volt az utolsó filmes munkája.

A Yentét formázó Molly Picon számára is a Hegedűs a háztetőn jelentette karrierje csúcspontját. A szerep után is, mint ahogy előtte, leginkább kisebb színpadi és filmes megformálások jellemezték pályafutását. Picon 1992-ben, 94 évesen hunyt el.

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

az Ön Öröksége
is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hyesod UIA,
a szervezet, amely Izrael
részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

És a három lány

Rosalind Harris a film után a Broadwayen is a tejesember legidősebb lányának bőrébe bújott, miután Bette Middler abba hagyta Tzeitel megformálását. Leginkább a színpadi játéka miatt ismert az USA-ban, de azért néhány ütős nevű filmben is megjelent, például Woody Allen Zeligjében vagy a Gengszterek klubjában Richard Gere mellett. Michele Marsh, aki a második leányt, Hodelt alakította, szintén a filmnek köszönheti későbbi szerepeit, ám a Tévje lányaként elért magasság elérte őt későbbi karrierje során, amikor is leginkább tévés munkákat vállalt. Neva Small, azaz Chava, a legkisebb gyermek az ötből, még annyi szerepben sem tűnt fel később, mint két idősebb filmbéli testvére.

És a kérék

A Motelt alakító Leonard Freyt a legjobb férfi mellékszereplő Oscarjára jelölték, amit végül nem nyert meg. Frey a híres film után sem hagyta el a pályát, színpadi és mozi szerepeket is vállalt, azonban egyikkel sem ért el olyan sikereket, mint Motel megformálásával. A színész 1988-ban, mindössze 50 évesen hunyt el az AIDS szövődményeiben.

Paul Michael Glaser, azaz Perchik karrierjéről viszont elmondható, hogy később is tudta hozni a Hegedűs a háztetőn magasságait. A 70-es évek Starsky és Hutch című sorozatában ő volt Dave Starsky, amivel világhírt tett szert. A detektíven kívül még számos filmes és tévés szerepet játszott el a ma már közel 80 éves színész.

A Norman Jewison által rendezett Hegedűs a háztetőn összesen 15 díjra (BAFTA, Oscar és Golden Globe) jelölték 1972-ben, melyből 5-öt be is zsebelt: 2 Golden-Globe-ot (legjobb színész – zenés film és vígjáték kategória, legjobb film – zenés film és vígjáték kategória), valamint 3 Oscart (legjobb hang, legjobb filmzene, legjobb operatőr).

Amikor elkezdtem írni a cikket, azt gondoltam, hogy vidám témához nyúlok. Így jár az, aki előbb témát talál ki, majd csak azután néz utána, hogy miről is ír.

Miklós Dóri

A Mazsihisz pénzadománya a kárpátaljai magyar zsidó közösségnek

A Mazsihisz több dolgozója a kárpátaljai Beregszászra látogatott, hogy a helyi zsidó közösség vezetőjének átadja a Szövetség jelentős összegű pénzadományát. A helyieknek minden egyes forint életmentő, hiszen háborús körülmények között élnek, akadózik az áramellátás, sok lakásban nincsen fűtés, és egyre nehezebb a megélhetés.

Jelentős összegű pénzadományt juttatott el a beregszászi magyar ajkú zsidó közösségnek a Mazsihisz több dolgozója Deák Andreának, honlapunk főszerkesztőjének a szervezésében és vezetésével.

Az orosz hadsereg által megtámadott Ukrajna kárpátaljai területét szerencsére nem érte el a front, ám a háborús körülményeket az itteniek is megszenvedik. Mint az adományátadás során a Mazsihisz dolgozói tapasztalták: Beregszászon akadózik az áramellátás, mert takarékosági okokból az állam vezetése egész utcákban szünteti azt meg ideiglenesen. Egyik nap az egyik utcában, a másik nap a másik utcában nincs áram, s mivel a gázellátás sem olyan, mint a háború előtt, a helyiek lakásaiban nappal 2-3 fokra hűl le a levegő.

Sokat elárul az ottani viszonyokról, hogy a Mazsihisz adományát a Beregszászi Zsidó Hitközség vezetőjénél gyertyafényben adták át, mivel épp nem volt áram az utcában.

Interjú Rózsa Péterrel

Remek szerkesztő, újságíró, író vagy, s közéleti ember. Nem hiszem, hogy a lap olvasói tudnának arról, vajon évtizedekkel ezelőtt pályaválasztóként mi érdekelt, vonzott a jövőd tekintetében. Mi az, amit talán kihagytál volna a különböző állomások sorából, vagy nem került, nem kerülhetett megvalósításra? Szép családod van, két fantasztikus fiadat kiskolák koruk óta ismerem, éveken át sorra nyerték a próza- és versmondó megmérettetéseket. Tudom, hogy mindketten elégedettek, boldogok, azt tehetik, amit választottak. Dolgozol-e újabb könyv létrehozásán, s milyen feladatok várnak rád a közeljövőben?

Mindig egymással ellentétes célok és lehetőségek között kellett választanom. Hódmezővásárhelyen éltünk, felvettek a Bethlen Gábor Gimnáziumba, tanulhattam volna nyelveket és történelmet, mert erre vágytam. A családi viszonyok azonban finoman szólva nem voltak fényesek, szóval menekültem otthonról, végül ez volt a döntésem oka, hogy átjelentkeztem a Déri Miksa Gépipari Technikumba, mert az Szegeden volt.

Albérlet, sok műszaki rajz, de szerencsére a történelemtanárom egy csodálatos ember volt, nála, a könyvtárban találtam menedéket. Minden vágyam az volt, hogy majd a JATE történelem szakára bejussak. (Akkor még így, József Attila Tudományegyetemnek hívták a mai SZTE-t). Ehhez nem volt elég a kötelező tananyagon kívül magamra szedett tudás, a felkészüléshez kellett volna egy év az érettségi után.

Megint két ellentétes lehetőség között választottam: a műszaki egyetemre könnyedén bejutok a technikus-képzéssel, a JATE-felvételéhez még egy évig tanulni kell – és közben valamiből megélni. Jött az NME, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem, ahova könnyedén átszökkenek. Ez már nehezebb ügy volt. Apai nagybátyám, aki újságíró volt – az *Autó-Motor* alapító szerkesztője – példáját követve rákaptam az írásra.

Jól ment, az egyetemi újságon kívül olykor országos lapok is hozták az írásaimat. Az hamar eldőlt, át kell evickélni az öt évet, meg kell szerezni a diplomát, azután irány a sajtó,

mert akkor még felsőfokú végzettség kellett ehhez a szakmához. 1979-ben viszont az akkori kulturális kormányzat sorompót állított elém. Törvényben szabályozták, hogy a friss diplomások nem választhatnak szabadon munkahelyet maguknak, bevezették az irányított munkavállalást, vagyis csak ott helyezkedhettem volna el, ahol a végzettségemnek

megfelelő állást írtak ki pályázatra. Bumm, nem tudtam, mi lesz. Sehová nem pályáztam, ezt az esetet kihagyták a törvényből, így szabad voltam.

Atyai unokabátyám nem segítette, táskámban az eddig megjelent írássokkal bolyongtam Budapesten. Mindig van kiskapu, a lényeg: bejuttattam egy üzemi lap szerkesztőségébe, ennek ajánlásával a Bálint György Újságíró Iskolába, majd egy ugrással a Magyar Rádióban találtam magam. Hát így...

Sok verset írtam, azt hittem, a széppírás lesz a terepem, de maradtam zsrnalista. Nem bánom, sőt!

Ismered a gyerekeinket, valóságos csodák. Még most is meglepetést meglepetés után okoznak, az egyik oklevelekkel zárja minden félévét New Yorkban, a Yeshiva University, a másik Hollandiában az egyetem mellett a Tesla pénzügyi központjában dolgozik.

Tavasszal jelent meg a *Budapest zsidó arca* című könyvem a Mazsike gondozásában. Most ezen haladok tovább, következik a *Magyarország zsidó arca*.

Köszönöm, s a legjobbakat kívánom mindnyájatoknak.

gáljuli

V
i
c
c
(?)

A férj fogott egy nyulat, hazaviszi, és azt mondja a feleségének:
Csinálj belőle paprikást! Feleség: De nincs gáz. Férj: Akkor süsd meg! Feleség: De villany sincs! A férj erre kidobja a nyulat az udvarra. A nyúl megrázza magát, nekifut, és felkiált:
Szlává Ukrajnane!